

ZÁPADOČESKÁ UNIVERZITA V PLZNI

FAKULTA EKONOMICKÁ

Bakalářská práce

**Důchodová reforma a její dopady na české firmy a
jejich zaměstnance**

**Pension reform and its impacts on Czech
companies and their employees**

Václav Kraidl

Plzeň 2024

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci na téma

„Důchodová reforma a její dopady na české firmy a jejich zaměstnance“

vypracoval samostatně pod odborným dohledem vedoucího bakalářské práce za použití pramenů uvedených v příložené bibliografii.

Plzeň dne 22.4. 2024

v. r. *Václav Kraidl*

Zásady pro vypracování práce

1. Popište základní obecné důvody vzniku důchodových systémů.
2. Srovnejte základní principy zahraničních důchodových principů a jejich reforem
3. Popište současný stav důchodového systému v ČR
4. Analyzujte návrhy reforem
5. Popište dopady změn do nákladů firem a příjmů domácností
6. Odhadněte politické problémy s možnými změnami důchodového systému.

Studijní program

Projektové řízení

Poděkování

Tímto bych chtěl poděkovat vedoucímu práce panu PhDr. Čestmíru Jarému, který mi během psaní bakalářské práce motivačním způsobem poskytoval své užitečné poznatky a vždy byl ochoten se setkat a poradit ohledně kteréhokoli dotazu či problému. Kromě toho oceňuji přístup k vedení, kde jsem se naučil postup psaní vhodně časově rozvrhnout a problému se věnovat komplexněji v souladu s tématem práce.

Dále bych rád poděkoval panu Ing. et. Ing. Miloši Novému, který se mnou absolvoval konzultaci a řízený rozhovor. Jeho připomínky mi posloužily k hlubšímu pochopení problematiky důchodů.

Obsah

Úvod	6
1 Sociální politika.....	7
1.1 Pojetí sociální politiky.....	7
1.2 Funkce sociální politiky	8
1.3 Role státu.....	9
1.4 Rozpočtování veřejných systémů.....	10
1.5 Teorie důchodových systémů.....	11
2 Důchodové systémy a jejich úpravy v zahraničí.....	13
2.1 Důchodový systém a jeho reformy v Jižní Koreji.....	14
2.2 Důchodový systém a jeho reformy v Chile.....	15
2.3 Důchodové systémy a jejich reformy v Evropě	17
3 Důchodový systém v ČR a jeho historie.....	20
3.1 Historické milníky důchodového systému v Evropě a v ČR	20
3.2 Získávání peněžních zdrojů do českého důchodového systému	22
3.3 Pilíře důchodového systému v ČR	23
4 Odraz důchodové reformy do peněz českých domácností a firem.....	25
4.1 Úprava systému valorizací důchodů	25
4.2 Vývoj věku odchodu do důchodu	30
4.3 Snižování výší důchodů a jejich garantované výše.....	32
4.4 Předčasné odchody do důchodu	33
4.5 Výhody pro náročně pracující	36
4.6 Dodatečné změny	38
4.7 Aktuálně projednávané návrhy	41
5 Politické faktory vztahující se k důchodové reformě	43

5.1	Vývoj lidské populace.....	43
5.2	Hospodaření českého důchodového systému.....	46
5.3	Dotazníkové šetření – vnímání změn občany	47
5.3.1	Povinná část dotazníku	48
5.3.2	Nepovinná část dotazníku.....	53
5.3.3	Závěr z šetření.....	55
5.4	Autorovy poznámky k tématu práce	56
	Závěr	58
	Seznam použitých zdrojů	59
	Seznam obrázků.....	63
	Seznam příloh.....	64
	Přílohy	
	Abstrakt	
	Abstract	

Úvod

Práce pojednává o tématu důchodové reformy v České republice a jejích dopadů na společnost a na firmy. V teoretické části se nejdříve zmiňuje téma sociální politiky, kde jsou nastíněny důležité pojmy a principy. Poslední podkapitola se týká důchodového systému obecně. Poté, co je pojem „důchodový systém“ objasněn, se práce krátce zaměřuje na důležité prvky důchodové reformy v zahraničí. Vybrány jsou země, které na základě svých vlastních poznatků zvažují či zvažovaly své systémy částečně či zcela změnit. Poté se obrátí pozornost k důchodovému systému v ČR, kde byly popsány důležité historické milníky a jeho specifické znaky. Ve čtvrté kapitole se práce věnuje tématu důchodové reformy v ČR a jejích vlivů na širokou veřejnost. Poslední část se zabývá problematikou politických konceptů, které téma důchodové reformy úzce doprovázejí a ovlivňují.

Téma důchodů je úzce spjaté s trhem práce, a to především prostřednictvím způsobu financování důchodového systému, demografického vývoje a konceptem podpory potřebným. Cílem této bakalářské práce je nastínit možné dopady reformy českého důchodového systému na tuzemské domácnosti a na firmy. Pokusíme se také naznačit, jak se negativních vlivů co nejefektivněji vyvarovat.

1 Sociální politika

V první části práce je sledováno téma sociální politiky. Podkapitoly se budou postupně zaměřovat na jednotlivé prvky sociální politiky, které s tématem důchodové reformy blíže souvisejí. Nejprve bude vysvětlen pojem sociální politika jako celek. Poté se zaměříme na funkce sociální politiky, které budou následně stručně vysvětleny. Role státu v sociální politice bude dalším z témat, které zacílí např. i do historie role státu v tomto odvětví. V předposlední podkapitole se zaměříme na rozpočtování veřejných systémů a výhodám či nevýhodám zadlužování. Poslední podkapitola se bude zabývat problematikou důchodových systémů.

1.1 Pojetí sociální politiky

V každé zemi je potřeba se o své občany jistým způsobem starat, podporovat je a chránit, avšak formy podpory se ve světě značně liší. Některé země jsou na své občany zaměřeny více, jiné volí cestu liberálnější.

Jeden z nejobecnějších a nejširších pojmů, které je k lepšímu pochopení tématu práce třeba vhodně popsat, je termín „sociální politika“. Většina zemí tuto formu politiky využívá jako takový „polštář“ na ochranu svých občanů před negativními vlivy. Sociální politika nemá žádnou univerzálně používanou definici, jež by dostatečně vystihovala specifické znaky sociální reality. Jeden z možných způsobů, jak pojem sociální politika vysvětlit, je: „Sociální politika je politika, která se primárně orientuje k člověku, k rozvoji a kultivaci jeho životních podmínek, dispozic, k rozvoji jeho osobnosti a kvality života.“ Platt (n.d.) uvádí, že: „Sociální politika se zabývá tím, jak stát a společnost reagují na globální výzvy spojené se sociálními, demografickými a ekonomickými vlivy, a na chudobu, migraci a globalizaci.“ Sociální politiku lze také mnoha způsoby členit. Jedno z nejrelevantnějších členění vztahujících se k tématu této práce je rozlišování sociální politiky podle přístupu k řešení problémů uvnitř systému. (Mertl a kol., 2023, str. 17)

První část se nazývá aktivní (perspektivní) přístup. Aktivní sociální politika usiluje o prevenci, tudíž předchází vzniku sociálních problémů výběrem a zaváděním vhodných sociálních opatření. Prevencí jsou na mysli např. přijímání opatření, změny a úpravy sociálního systému jako celku a pravidel jeho fungování, nebo předem zavedená opatření,

která pomáhají pomocí různých odhadů (např. kalkulacemi nebo analogií) zmírnit dopady sociálních problémů. (Mertl a kol., 2023)

Druhý přístup je pojmenován jako sociální politika pasivní (nebo také retrospektivní). Tento přístup se věnuje sociálním problémům již vzniklým. Tudíž se soustředí spíše na současnost. Perspektivní přístup je naopak orientován především na budoucnost. (Mertl a kol., 2023)

1.2 Funkce sociální politiky

Sociální politika má za úkol plnit spoustu funkcí, které spolu vzájemně souvisí. Každá z těchto funkcí působí komplexně a vztahuje se k rozmanitým objektům. Těmito objekty jsou na mysli např. člověk jako pracovní síla, člověk ve stavu nouze, pracovní kolektiv nebo člověk jako pacient. Na všechny tyto objekty by se měla zvolit vhodná sociálněpolitická opatření, předtím je ale nutné analyzovat situaci z mnoha různých pohledů, jelikož je nezbytné jistým způsobem zjistit potřebnou míru a zastoupení funkčního efektu (podpora v nezaměstnanosti by měla zajistit vhodné životní podmínky, ale také měla zajistit podporu k nalezení nového pracovního místa). Funkce sociální politiky nejsou jednoznačně systematicky ustanovené, ale bývají uváděny následovně:

- Ochranná funkce
- Rozdělovací a přerozdělovací funkce
- Homogenizační funkce
- Stimulační funkce
- Preventivní funkce

Ochrannou funkcí je na mysli řešení již vniklých sociálních událostí. Jde tedy o pomoc formou zmírnění či odstranění dopadů určitých sociálních událostí, ať už spojených s trhem práce (špatné pracovní prostředí, nezaměstnanost apod.) nebo s životními stádii a jinými událostmi (nemoc, stáří, finanční situace vícečlenných domácností apod.). K tématu sociální ochrany Potůček (2019, str. 20) uvádí následující: „Jenomže někdy je nemoc chronická a může bránit člověku v plném uplatnění na trhu práce. Proto kromě starobního důchodu vznikl i důchod invalidní“ Funkce rozdělovací a přerozdělovací (někdy také redistribuční) je užívána např. v případech, kdy se určují podíly jednotlivců na výsledku ekonomické činnosti či na společenském bohatství. Užívána zde bývá

např. Lorenzova křivka. Funkce tedy popisuje co, jak, komu, za co a podle čeho rozdělovat mezi všechny (např. redistribuci důchodů v makroekonomii). Problémem různorodosti a jiných sociálních rozdílů se zabývá homogenizační funkce. Slouží tedy k neutralizaci rozdílů v uspokojování základních životních potřeb. Následující funkce má za úkol ovlivňování žádoucího, chtěného a zamýšleného vývoje sociálních a ekonomických procesů jevů a vztahů. Funkce stimulační (někdy také funkce produktivity) má ve svém repertoáru pomocí svých sociálně politických kroků posouvat ekonomiku kupředu. Jinými slovy se jedná o podporu státní ekonomiky skrz pomoc lidem. Preventivní funkce, jakožto poslední uvedená, se dle svého názvu věnuje neutralizaci nechtěných sociálních situací. Na mysli je např. bída, alkoholismus, nezaměstnanost nebo špatný psychologický stav jedince. (Mertl a kol., 2023)

1.3 Role státu

V sociální politice se pohybuje mnoho různých subjektů, ale role státu bývá často pokládána za tu nejzásadnější. Proč tomu tak je? Bývají uváděny příklady, které uvedený postoj obhajují na základě např. podpory při ztrátě příjmu, poskytování garance přijatelných životních podmínek (např. fyzickým postižením způsobená omezení na trhu práce) nebo také boje proti nežádoucím nerovnostem ve společnosti (např. řešení chudoby). Stát se do sociální politiky zapojuje především jako konceptor a jako vykonavatel. Role konceptora se pozná tak, že určuje hranice moci státu i ostatních sociálních subjektů a dbá o plošné dodržování pravidel. K tomu se navíc stát stará např. o poskytování dávek, podpor, pomoci; v tomto případě stát užívá roli přímého vykonavatele (realizátor sociálněpolitických opatření). V první roli je stát nenahraditelný, ale druhou roli mohou provozovat také jiné subjekty (i nestátní). (Mertl a kol., 2023)

Zpočátku stát neměl v oboru zdaleka tak velké slovo jako dnes. Počátky posilování role státu v ekonomicko-sociálním sektoru jsou spojovány se dvěma myšlenkovými směry. První směr, nazývaný liberální, zastává názor samostatnosti svobodných jedinců, kteří bez výrazné pomoci státu naleznou vhodné prostředí pro celou společnost. V tržním mechanismu je stát využíván jen k vytváření potřebného prostoru a podmínek k podnikání jedinců (nebo také k dodržování bezpečnosti). Druhý myšlenkový proud vidí státní roli zcela jinak. Domnívá se, že tržní mechanismus sám bez státu nedovede zformovat vhodné podmínky pro všechny členy společnosti. Stát zde tedy slouží jako pomocník,

který dosáhne tam, kam trh ne (řeč je např. o chudobě nebo nezaměstnanosti). Od poloviny 30. let 20. století se tento proud pod vlivem Keynesovy hospodářské teorie stává populárnějším a rozšířenějším. V té době se role státu v tržním prostředí stala samozřejmostí a dala vzniknout pojmům jako sociální stát, welfare state nebo stát veřejných sociálních služeb. (Mertl a kol., 2023)

1.4 Rozpočtování veřejných systémů

Veřejné finance jsou dle Národní rozpočtové rady (2024) vysvětleny takto: „Veřejné finance představují finanční vztahy a operace mezi organizacemi zařazenými do sektoru vládních institucí a ostatními subjekty (tj. domácnostmi, neziskovými organizacemi nebo firmami).“

Sociální politika se dotýká fungování většiny (hlavně sociálně-ekonomických) procesů dnešní doby. S jedním problémem se ale potýká většina bohatých států, jde o narůstání veřejných dluhů a dodržování přijatelné bilance veřejných rozpočtů. Pro lepší informovanost je v Seznamu příloh uveden obrázek získaný ze stránek Ministerstva financí české republiky (dále MF) zobrazující hospodaření důchodového systému v ČR mezi roky 2000 – 2023 (Příloha C). Veřejné zadlužování bylo dlouhá léta globálně bráno na lehkou váhu. Mezi lety 2008 – 2011 ale v souvislosti s probíhající hospodářskou krizí (vlivem prasknutí tzv. „hypoteční bubliny“) téma nabylo na zasloužené vážnosti, jelikož spousta zemí postihlo výrazné veřejné zadlužování. Po stabilizaci došlo v podobě Covid-19 k další krizi, což vlivem nabídkového šoku opakovaně způsobilo nežádoucí efekty na státní rozpočty v podobě dluhů. V České republice byla z bezpečnostního důvodu založena Národní rozpočtová rada, jejímž primárním zaměřením je starat se o důchodový a zdravotnický systém. (Mertl a spol., 2023)

Dluh vzniká jako postupný součet dluhů z minulých let a mění se podle každoroční rozpočtové bilance (vyrovnaná, přebytková nebo deficitní). V klasickém pojetí věci je tedy veřejný dluh souhrnným finančním závazkem, který stát využívá k získání zdrojů pro rozpočtovou politiku, pokud je aktuálně nemůže nebo nechce získat prostřednictvím daní. Za dob J. M. Keynesa byl dluh brán jako dřevěná lávka ze ztrouchnivělých prken a shnilého lana, který však vede ke zlatému městu. Jinými slovy tedy zadlužování znamená nepopulární (někdy i nebezpečné) kroky vedoucí k udržitelným veřejným financím a slibné budoucnosti. Během období hospodářské recese se sice prkna

nebezpečně prohýbají, ale v dobách konjunktury jsou plaňky a lano vyměněny za nové a bytelnější. V 70. letech 20. století se Robert Barro rozhodl toto téma poněkud rozvinout. Jeho hypotéza, zvaná Ricardiánská ekvivalence, spočívala v tom, že domácnosti jsou schopny neutralizovat expanzivní rozpočtovou politiku založenou na veřejném zadlužování. Jelikož tedy lidé očekávají zvýšení daní, začnou svými finančními prostředky více šetřit, čímž omezí efekt impulzu způsobený fiskální politikou. Vlivem ukvapených a nevhodných politických kroků dochází v nejhorsích případech k neudržitelnosti veřejných financí, rostoucímu podílu dluhu vůči HDP a hrozícímu státnímu bankrotu. Deficitní rozpočty jako příčiny navýšení dluhu bývají zaviněny expanzivními fiskálními kroky a úpadky příjmů prostřednictvím daní (v průběhu ekonomických krizí) jak od firem, tak od obyvatelstva. (Mertl a spol., 2024)

1.5 Teorie důchodových systémů

S příchodem průmyslového rozvoje dochází k razantním změnám životních a pracovních podmínek, životního stylu člověka a způsobu a typu práce. S příchodem těchto změn se pojí příchod nových rizik. Společnost tedy v podobě státu začala těmto rizikům předcházet, zmírňovat je a odstraňovat. Sociální zabezpečení je chápáno jako součást sociální politiky a jako soubor institucí, zařízení a opatření, které napomáhají k předcházení, zmírňování a odstraňování sociálních komplikací působící na občany. Mankiw (2009, str. 430) vysvětluje sociální zabezpečení jako „vládní programy, které zvyšují příjmy potřebných“. Někdy je sociální zabezpečení i popisováno jako složení důchodového zabezpečení a sociálních služeb. V sociálních službách jsou zahrnuty např. pomoc při výchově dětí v rodině, zabezpečení na stáří nebo péče o zdraví. (Mertl a kol., 2023)

Důchodový systém je soubor pravidel a metod, které umožňují občanům se náležitě peněžně připravit na část svého života, ve které jim nebude umožněno (nebo nebudou moci) se osobně dostatečně zabezpečit. Důchodové systémy fungují na dvou principech nebo i jejich kombinaci. První možností je „průběžně financovaný důchodový systém“ (PAYGO – „Pay as You Go“). Průběžně financované důchodové systémy jsou závislé na ekonomicky aktivních osobách, které odvádějí jisté procentuální sazby státu. Z tohoto pojištění (a dalších forem daní) jsou následně důchody vypláceny. Schéma PAYGO je možné dále dělit na typ PAYGO DC a PAYGO DB. Zkratka DC reprezentuje dávkově

definovaný systém, který si zakládá na myšlence solidarity (výše důchodů jsou co nejrovnoměrněji rozděleny). Druhý případ se nazývá „příspěvkově definovaný systém“, který prosazuje názor ekvivalence. Tento typ naopak více zohledňuje výši individuálně odvedených příspěvků. (Loužek, 2015)

Druhý způsob získávání zdrojů do důchodových systémů se nazývá „fondový systém“. Tento systém se stejně jako u průběžného systému nevyskytuje jen v jedné ucelené podobě. Varianty se nyní rozdělují na základě rozdílů ve způsobech investování a role správce investic. První typ je čistě individualistický a spočívá v odkládání prostředků samotnými pojištěnci (většinou pracovníky) do penzijních společností. Tyto prostředky jsou dále individuálně penzijní společností investovány do fondů kolektivního investování. Daný typ bývá uváděn jako 2. či 3. pilíř. Druhý typ fondového systému je financován na principu kolektivním, zaměstnavatelském. Účastník v tomto případě většinou nemá informace o rizikovosti investice a jsou zcela kolektivní, jelikož jsou jeho prostředky investovány spolu s ostatními zaměstnanci do fondu zaměstnavatele (příp. přes fond celého odvětví). (Mertl a spol., 2023)

Důchodové systémy jsou v mnoha vyspělých zemích složeny z tzv. „pilířů“. Pod pojmem „nultý pilíř“ (PAYGO DB) se skrývá základní důchod pro každého pojištěnce např. na základě platného občanství. První pilíř lze považovat za garantovaný důchod. Forma dávek je financovaná průběžným způsobem (PAYGO DB). Funguje na principu získání zdrojů od aktivních občanů (např. zaplacení sociálního pojištění) a peněžní prostředky jsou poté vkládány do rukou penzistů. Druhý pilíř se provozuje na principu fondovém (vstup bývá v zemích dosti odlišný). Pilíř kooperuje se zaměstnavatelskými subjekty a fondovými systémy. Třetí pilíř je dotován zcela státem (přímo či nepřímo) a funguje také na principu fondovém. (Mertl a spol., 2023)

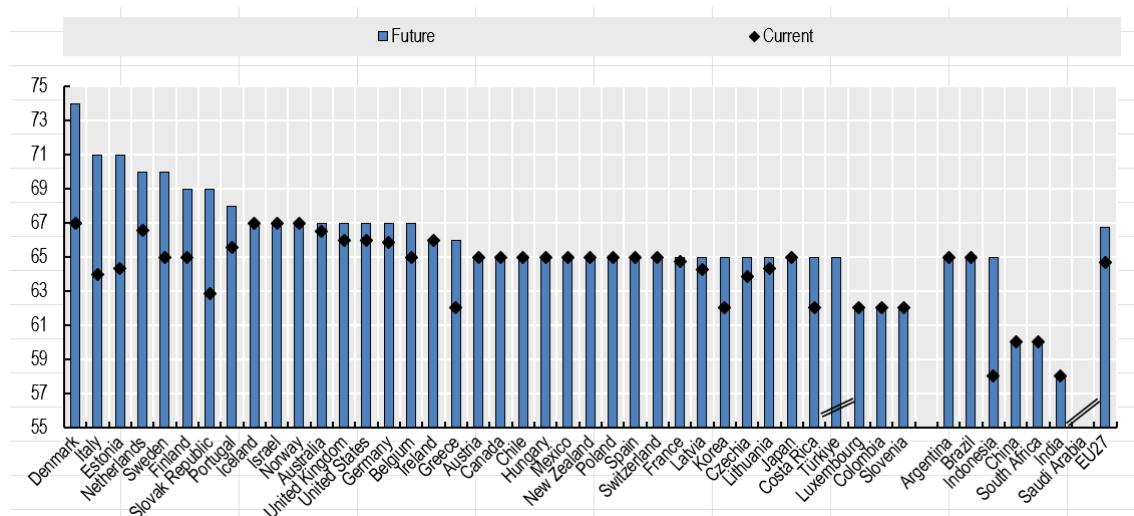
2 Důchodové systémy a jejich úpravy v zahraničí

Každá země se na vzniku svých důchodových systémů podílela vlastním specifickým přístupem a každý důchodový systém zásadně působí na domácnosti a místní firmy. Někde vlivem vzniku nového státu, někde válkou, někde změnou režimu, někde inspirací jinými státy. Bylo vybráno několik zemí, u kterých jsou vzniky, úpravy nebo jiné významné etapy místních důchodových systémů krátce analyzovány. Po deskriptivní části se na konci každé podkapitoly vyskytuje odstavec, ve kterém jsou vypsány prvky daného důchodového systému, kterými se lze potenciálně inspirovat v České republice. Dodatečně jsou poskytnuty vsuvky k tématu vlivů na jedince a na podniky.

Nejprve je popsána situace v Jižní Koreji od roku 1973, kdy měl být zaveden povinný národní důchod. Následně je uskutečněn přesun do jihoamerického státu Chile, kde jsou počátky sledovaného období spojeny s tvrdou vládou Augusta Pinocheta. K úvodu o penzijním systému v Chile byl použit zdroj z roku 1998. Jde sice o zdroj starší, ale pochází ze serveru organizace OECD (The Organisation for Economic Co-operation and Development) a bylo z něho čerpáno především z důvodu získání relevantních historických informací. Následně proběhne náhled na důchodové systémy a jejich reformy ve vybraných evropských státech.

Na úvod kapitoly byl níže přiložen graf (Obr. 2-1), který udává stanovený důchodový věk zemí patřících do OECD v roce 2022. Černé značky označují aktuální věk odchodu do důchodu a modře je označen věk odhadovaný: „Když 22letá osoba začne aktivně v roce 2022 pracovat, pak v dané zemi modrý sloupec uvádí odhadovaný věk odchodu do důchodu.“

Obr. 2-1: Věk odchodu do důchodu a jeho odhad do budoucna ve vybraných zemích patřících do OECD v roce 2022

Zdroj: OECD (2023), zpracováno autorem

2.1 Důchodový systém a jeho reformy v Jižní Koreji

Kuhlmann a Nullmeier (2022) uvádějí příklady historických událostí souvisejících se zeměmi situovanými v Asii, Africe a jiných světových kontinentech. Pozornost bude ale nyní věnována pouze Jižní Koreji. V této zemi měl být zaveden povinný národní důchodový systém již v roce 1973, ale k prosazení došlo až po demokratizaci roku 1988. Od té doby důchody fungovaly na principu dávek. Příjmu systém nabýval prostřednictvím placení daní zaměstnanci a zaměstnavateli, tedy podobný Bismarckovu systému. Od roku 1999 se stal každý občan Jižní Koreje povinně členem důchodového systému, ve kterém byl odchod do důchodu tehdy stanoven na hranici 61 let, do roku 2034 ale důchodový věk vystoupá na 65 let. Přestože byla od roku 1994 Jižní Korea urgována Světovou bankou k privatizaci důchodového systému (přeměna na fondový systém), zemi se jako jedné ze zlomku podařilo požadavek neprosadit. Světová banka je podle Ministerstva financí České republiky (2023) organizace, jejíž poslání je zadáno takto: „Hlavním cílem činnosti (WBG – World Bank Group) je snižování chudoby prostřednictvím podpory rozvoje ekonomik rozvojových zemí a transformujících se ekonomik, přičemž k dosažení tohoto cíle jsou využívány nástroje dlouhodobého financování (půjčky a kapitálové vklady) a poskytování technické asistence.“ V této asijské zemi jsou používány dva typy povinného důchodového pojištění (samozřejmě i některé dobrovolné). První typ je placen jak zaměstnavatelem, tak zaměstnancem,

zatímco druhý je financován každým pojištěným individuálně. Do tohoto typu pojištění je pro krajní případy (nezaměstnanost, uzavření podniku apod.) přispívání odpouštěno. V roce 2012 se Jižní Korea pokusila tuto formu střádání na důchody zpopulárnit. Nápad spočíval v peněžité podpoře osobám s nízkými příjmy. Dle jistých studií během následujících 4 let tento plán zvýšil počet pojišťovaných o 2 %. Tento stát vyskytující se na jižní části Korejského poloostrova bývá navíc spojován s pojmem kapitálový fond. Uvedený fond (National Pension Fund) byl vytvořen již před vznikem běžného penzijního systému skrze fondové důchodové pojištění. Účel vzniku byl zpočátku určen především k hospodářským účelům státu než k sociální podpoře obyvatelstva. Minimální doba, po kterou bylo nutné přispívat, byla stanovena na 20 let. Tato část dobrovolného důchodového pojištění je podobná typu Bismarckovu, fungující ale na principu fondovém, nikoli průběžném. Okolo roku 2018 se jednalo o jeden z největších důchodových fondů na světě, čítající cca 516 miliard eur. Fond dnes vlastní akcie ve státních podnicích, zastává významnou roli ve finančním sektoru a je využíván mnoha dalšími způsoby. Dle National Pension Service Investment Management (2024) se dnes hodnota fondu uvádí okolo 714,8 miliardy eur.

Posouvání důchodového věku se děje po celém světě, nejde o krok prováděný jen v Evropě. Firmy a občané o těchto posunech vědí, tudíž se obě strany musí patřičně přizpůsobovat. Korejské firmy jsou navíc peněžně ubezpečovány formou pomoci ze zmíněného fondu. Bohužel s tímto oddalováním vstupu do důchodu je úzce spojená i míra nevole ze strany ekonomicky aktivních občanů. Dotování důchodového pojištění státem se nabízí také jako dobrý nápad, což by mohlo v ČR vést ke zlepšení povědomí o 3. pilíři a k jeho častějšímu využívání. V České republice tedy lze také užít myšlenku státní podpory pro chudší, což by mohlo zapůsobit jako motivace a ubezpečení, že se lidé mohou na své stáří připravit i samostatně.

2.2 Důchodový systém a jeho reformy v Chile

Tento jihoamerický stát s dlouhým pobřežím podél Pacifiku se roku 1973 dostal vlivem násilného střetu Chilských ozbrojených sil a policejních sil do nevšední situace. Až do roku 1990 pobývala politická moc v rukou diktátorů. V roce 1980 byla schválena nová ústava, která upevnila vládu generála Augusta Pinocheta. V roce 1988 byl ale tehdejší diktátorský prezident Pinochet donucen svou pozici na základě výsledků referenda

opustit. Od roku 1990 se chilská vláda pokoušela režim postupně demokratizovat. (Brodsky, 2023)

Počátky sociální podpory v Chile sahají do roku 1920, kdy byla společně s dalšími formami sociálních benefitů implementována sociální podpora pro starší ročníky. V 70. letech se místní důchodový systém vlivem lobbistických a jiných zainteresovaných skupin potýkal s výraznými rozdíly vyplácených důchodů mezi různými skupinami pracovníků. V roce 1979 existovalo 32 možných fondů, skrze které bylo možné své peníze investovat. Nejpoužívanější a pro uživatele nejslibnější byly však pouze tři z nich. Všechny tyto fondy fungovaly na způsobu (PAYGO) a byly spojeny s veřejnými financemi státu, především z důvodu bezpečnosti. Systém byl ale nucen zvýšit příspěvkové sazby, a to kvůli nedostačujícímu poměru pracujících ku vypláceným. Lidé přispívali do systému jen minimálními částkami a počet přispívajících se během let opět zužoval. V posledních letech „starého“ penzijního systému nebylo v silách státu z příspěvků a výnosů z investic pokrýt všechny důchodové platby, což mělo za příčinu užívání zdrojů ze státního rozpočtu. (OECD, 1998)

Jako reakce na uvedené komplikace s dosavadním důchodovým systémem byl ke konci roku 1980 předveden nový systém, soukromými institucemi řízený a na principu individuálních kapitálových účtů fungující (fondově financovaný systém – AFP systém). Příprava na reformu penzí probíhala v letech 1974 až 1979, kdy bylo nutné obstarat zdroje. Nejprve bylo zvažováno zvýšení daní, nakonec ale došlo ke zmírnění veřejných výdajů (snížení mezd a nákupů) a k posunutí vstupu do důchodu (průměrně o 5 let). (OECD, 1998)

K hladšímu přijetí reformy a k zpopularizování užívání nového systému byly příspěvkové sazby sníženy na pro občany přijatelnější úroveň. Lidem, kteří přispívali do nového systému, byly dokonce průměrně zvýšeny čisté mzdy o 11 %. Příspěvky uložené za bývalého důchodového systému byly formou tzv. „uznávacích dluhopisů“ dočasně uloženy na kapitálové účty a při odchodu do penzí byly vyplaceny ve formě důchodů. (OECD, 1998)

V roce 2008 došlo k modifikaci systému formou zavedení nového „nultého“ pilíře (New Solidarity Pillar – NSP). Jde o bezpříspěvkovou formu podpory lidu, která je zaměřena na chudší část obyvatelstva. Nejchudším 60 % chilského obyvatelstva byla zvýšena

minimální výše důchodu na cca 40 % minimálního měsíčního příjmu. Aby bylo možné osobou využít kvalit nového pilíře, bylo nutné splnit 5 podmínek: věková hranice, spojitost s armádou, doba pobytu v zemi, test majetnosti a test týkající se přijímání jiných dávek. (Fajnzylber, 2019)

Organizace OECD (2023) uvádí, že v roce 2022 byl stále důchodový systém v Chile fondově financovaný a skládal se ze 3 pilířů: přerozdělovací pilíř, pilíř povinných individuálních účtů a dobrovolný. Běžný starobní důchod byl stanoven na 65 let pro muže a na 60 let pro ženy. Byl používán nástroj „garantovaný universální důchod“ sloužící k poskytování základní důchodové podpory všem občanů starším 65 let (včetně) a bylo nutné být součástí rodiny nepatřící mezi 10 % nejbohatších rodin. Dále stát vydával na penzích vůči HDP pouze 2,8 % a aktivně se věnuje podpoře výchovy dětí. (OECD, 2023)

Chilský důchodový systém je pro mnoho zemí vzorem, především díky své důmyslné přeměně na fondově financovaný důchodový systém. V ČR je užívaný systém PAYGO, tedy varianta více sociálně přívětivá. Chilská reforma navíc poskytuje poznatky ohledně místní mentality. Když je reforma státem adekvátně propracovaná a lidé v ni věří, jde proces dokončit o poznání snáze. Firmy navíc v tomto konceptu nemusejí odvádět takové daně na sociální pojištění, s čímž je však spojená vyšší rizikovost a menší spolehlivost v zaměstnavatelskou podporu např. v těžkých životních situacích.

2.3 Důchodové systémy a jejich reformy v Evropě

Za jedny z nehlasiťejších odpůrců systémových úprav důchodů lze pokládat francouzské občany (zvláště zemědělce). V prvních měsících roku 2023 byla reforma prohlášena parlamentem i senátem za platnou a postupně do roku 2030 bude docházet k posouvání důchodového věku z 62 let na 64, a to každý rok o 3 měsíce. Od roku 2027 bude nutné k oprávněnému pobírání plné penze odpracovat v ekonomice alespoň 43 let. Lidem, kteří započali svou aktivní kariéru před 20. rokem věku (společně s dalšími profesemi jako hasiči nebo policisté), bude umožněno vstoupit do předčasného důchodu. Ovšem těm, kteří odpracovali méně než je uvedená hranice, bude povoleno pobírat důchod bez penalizací až od nabytí 67 let. Francouzská vláda také prosadila navýšení hranice minimálního důchodu pro občany, jejichž příjmy se pohybují do 85 % minimální čisté mzdy, což je téměř 1200 euro. (Le Monde with AP, AFP and Reuters, 2023)

Ve Francii funguje systém průběžného financování a 3 pilířů, z nichž je jeden povinný a zbylé dva jsou určeny k dobrovolnému užívání. (Maunder, 2024)

Dále budou zmíněny informace o důchodovém systému v Irsku. Irský státní důchodový systém funguje na dvou principech. V případě, že jedinec dosahuje 66 let a přispěl během svých aktivních let do systému dostatečným množstvím peněz, je mu umožněno přijímat první typ důchodu. V případě nesplnění zmíněných podmínek se nabízí eventualita druhá (je spojena s nižšími důchody), je ovšem nezbytné nejprve splnit jisté podmínky: dovršit věku 66 let, projít testem (ověření dostatečně nízkých příjmů) a být trvalým obyvatelem státu. (Irish Pensions, 2024)

Změny irského důchodového systému se mají týkat těchto záležitostí:

- Pobírání státní penze stále od 66 let, převedení nového přizpůsobivého systému
- Možnost vyšších důchodů pro aktivní pracovníky po dosažení 70 roků

Lidé tedy mohou stále vstoupit do důchodu v 66 letech, jak tomu bylo i dříve. Mohou ale využít možnosti být nadále ekonomicky aktivní, což jim umožní zvýšit své penze v budoucích letech. Navržená změna spočívá v posunutí data, od kterého bude možno svou penzi pobírat. Tuto změnu uvítají především občané, kteří chtějí své důchodové statistiky zlepšit a kteří začali pracovat déle, tudíž jim nebude umožněno v 66 letech do řádného důchodu vstoupit. Nutná doba pojištění pro vstup do státního důchodu je v Irsku nastavena na 40 let. Irský 66letý senior pobírající maximální měsíční důchod v hodnotě 277 euro tedy může svůj důchod po 4letém odsunu zvýšit až téměř o 50 euro. Kromě těchto změn budou v Irsku zohledňováni občané starající se o postižené osoby. Je však nutné se o osobu starat minimálně po dobu 20 let, tato léta budou následně započítávána opatrovníkovi jako léta, během kterých by poctivě přispíval do důchodového systému. (Department of Social Protection, 2024)

Další země, jež se potýkala s modifikací vlastního důchodového systému, je Nizozemsko (systém PAYGO + dobrovolné způsoby spoření). Změny byly schváleny nizozemským senátem 1. července 2023 a zaměstnavatelům byl nastaven časový prostor do roku 2028, do kterého musejí úpravy implementovat. Místní penze jsou řízené skrze státní penzijní pojištění fungující na principu PAYGO. V roce 2024 byl důchodový věk posunut na 67 let a v roce 2028 dosáhne 67 let a 3 měsíců. Dále bylo v plánu dotknout se tématu příspěvkově definovaných systémů (DC) a posílit tak místní kapitálovou základnu.

Konkrétně jde o zaměstnanecké důchody, které budou nově založeny na formě příspěvkové (DC). Každý bude mít možnost si vybrat ze tří variant, které se liší např. časovým rozvržením vyplácení důchodů. (Lockton Global Compliance, 2023)

Změny se dále týkají:

- Rychlejší reakční doby správců penzí na výnosnost příspěvků (vliv na výše důchodů)
- Výše důchodů budou kalkulovány na základě přispívání a výnosnosti z investic
- Přizpůsobení se trendu častých změn zaměstnání (vliv na zaměstnanecké příspěvky na důchody)

(Rijksoverheid, 2023)

Domácnosti se téměř v každé zemi potýkají s opětovným posouváním hranice vstupu do důchodu, což způsobuje nepokoje z řad občanů. V mnoha zemích probíhaly demonstrace a podobné akce, jež byly většinou organizovány za účelem zmírnění dopadů na občany. S nežádoucími okolnostmi se potýkají i firmy. Odsuny vstupu do důchodů mj. zahajují dobu, kdy budou lidé pracovat déle a starší budou nuceni s mladšími o nabízená místa více soupeřit. Jako řešení se nabízí podpora budoucích generací formou např. peněžních podpor a dalších způsobů, jak si střídat na důchod individuálně. Důchodové systémy se nyní smiřují s faktem, že bude čím dál více náročné financovat vyplácené důchody z příspěvků zaměstnanců a firem. Jako další potenciální řešení se tedy nabízí pro budoucí seniory zřídit jednoduše uchopitelné formy individuálního spoření. Na tyto formy osobního střídání se většina dnešního obyvatelstva bude muset dlouze přizpůsobovat.

3 Důchodový systém v ČR a jeho historie

Podkapitoly se nejdříve zaměřují na počátky důchodových systémů v Evropě, jaké měly podoby, kdo s nimi začal a jak se od doby jejich vzniku přizpůsobovaly aktuálnímu dění. Na konci první podkapitoly je obsažena část orientovaná na vývoj důchodového systému v České (a dříve také Československé) republice. Poté byl upřen zrak na způsoby, kterými jsou důchodové systémy financovány. Jedná se o (zjednodušeně řečeno) průběžný a fondový systém, které jsou ve druhé podkapitole popsány. Důchodové systémy bývají děleny na tzv. pilíře, které zastupují způsoby, kterými si lze na důchody spořit. Liší se např. dobrovolností, způsobem výpočtu důchodu nebo jeho rizikovostí. Každý stát s využitelností a principy fungování těchto pilířů kombinuje a přichází na své vlastní jedinečné verze.

3.1 Historické milníky důchodového systému v Evropě a v ČR

Počátky důchodových systémů sahají až do 18. století, kdy v tehdejších zemích (např. v Rakousku) byly používány „penze pro státní zaměstnance“ a pro Evropu jako celek existovala v té době tzv. „chudinská péče“, která sloužila jako forma podpory pro chudší skupiny občanů. (Koldinská, 2024)

Ranné začátky evropských „povinných“ důchodových systémů sahají ale do roku 1889, kdy roli kancléře v Prusku provozoval Otto von Bismarck. Nejdříve nechal zavést systém starobních a invalidních důchodů, následovalo zdravotní pojištění a úrazové pojištění. Bismarckův systém se do jisté míry pokoušel o zohlednění výši dávek jednotlivých osob vzhledem k součtu příspěvků do systému. V rámci západoevropských počátků bývá také zmiňován Beveridgeův penzijní systém. Britský ekonom a politik William Beveridge roku 1942 sepsal zprávu zvanou: „Sociální pojištění a příbuzné služby“. Beveridgeův koncept byl opět založen na dávkách díky vybraným daním a transferům. Systém ale sloužil především jako „lék“ proti plošné chudobě a poskytoval rovné universální dávky. Oba uvedené systémy jsou vedeny veřejně, Bismarckův je veden zástupci z řad odborů a zaměstnavatelů, Beveridgeův je naopak v moci státu. (Loužek, 2015)

Mertl a spol. (2023) k tématu uvádí doplňující poznatky. Evropské důchodové systémy jsou děleny do 4 skupin:

- Bismarckův pojistný systém
- Beveridgeův systém
- Dvousložková konstrukce
- Pojistný systém se stanoveným minimem

Bismarckův systém (někdy také uváděn jako první pilíř důchodového systému – bude vysvětleno v následující podkapitole) upravoval výše důchodů dle zaplaceného pojistného (jisté procento z průměrného výdělku za časové, někdy i celoživotní období). Jistou dobu byl stanoven důchodový věk vyšší, než byl aktuální průměrný věk. Parametry jsou upravovány na základě vývoje průměrné mzdy a výše důchodů jsou každoročně přepočítávány podle růstu nominálních mezd, aby nové a staré důchody byly částkami srovnatelné (homogenita systému). V Beveridgeově konceptu důchodů jsou výše důchodů upravovány na základě inflace. Důchodové příspěvky jsou sice určovány jednotnou částkou, a to buď pro skupinu občanů se stejným věkem (Nizozemsko), anebo jsou závislé na době pojištění.

Systém dvousložkové konstrukce se opírá o myšlenku spojení obou předchozích typů. Důchody jsou zvyšovány jak o fixní částku, tak o stanovené procento, aby došlo k dodržení homogenity systému. Valorizace (upravování výši) důchodů je kalkulována pomocí vývoje výše životních nákladů a růstu mezd. Na základě vývoje relevantních situací je ale nutné systém neustále a patřičně parametrově aktualizovat. Poslední uvedený typ lze chápat jako úpravu Bismarckova systému. Po dostatečné době přispívání do systému vyplácí minimální důchody i bez závislosti na přispěné částce. Výše vyplácených důchodů jsou zvyšovány pomocí procentní sazby a zároveň o zvolenou minimální částku. (Mertl a kol., 2023)

Důchodový systém používaný od roku 1957 v ČR se nejvíce podobal typu poslednímu, byť byl v letech 1964, 1975 a 1988 modifikován. V roce 1993 se ale struktura důchodového systému dočkala razantních změn. Došlo ke zmírnění diferenciaci důchodů, a systém se tudíž podobal anglosaskému systému státního sociálního zabezpečení. Po roce 1998 se systém opět začal podobat spíše Bismarckovu typu. Po roce 2015 se opět vlivem zvyšování pevné složky a valorizacemi o pevné částky systém důchodů v ČR podobal konceptu Beveridge. (Potůček, 2019)

Počátky důchodového pojištění v ČR sahají do první republiky, a to do roku 1924. V onom období bylo zavedeno důchodové pojištění pro běžné zaměstnance. Pojistné matematické se tehdy věnoval Emil Schönbaum, který spojil princip kapitalizace, průběžného financování a státního příspěvku, což v té době bylo významně inovativní. Emil Schönbaum během 2. světové války uprchl do latinské Ameriky, kde pomáhal mnohým státům se sociálními reformami. Pár měsíců po únoru roku 1948 bylo schváleno tzv. „národní pojištění“, které umožnilo každému pobírat sociální podporu. Později byl tento projev podpory zpřísněn, a to roku 1956, kdy byl národní důchod zrušen a byl zaveden (striktnější) sovětský model, který byl zcela řízen státem a financován ze státního rozpočtu. Na počátku 60. let se stát nacházel v krizi, tudíž bylo nutné v roce 1964 omezit růst důchodů, zdanění důchodů nebo také zvýhodnění matek v závislosti na počtu počatých dětí. Během období komunismu proběhly v Československu ještě 2 reformy. První v roce 1975 a druhá v roce 1988. Poslední předlistopadová reforma důchodů v roce 1988 kladla důraz na problematiku rozdílných výší důchodů mezi novými důchodci a lidmi pobírajícími důchody již delší dobu. Tato úprava ale zásadní dopady nepůsobila zásluhou brzkého příchodu změny režimu. (Koldinská, 2024)

V roce 2004 byla založena skupina Bezděková komise, která si stanovila za úkol odpolitizování tématu důchodů skrze názory a poznatky ze strany odborníků a jiných zaujatých zastupitelů. V návaznosti na tuto událost vznikly v následujících letech další komise, které se formou vlastních návrhů (např. předdůchody nebo výchovné) vždy zabývaly tématem důchodů podrobněji. Poslední reforma důchodového systému byla těsně protlačena poslaneckou sněmovnou roku 2013. Setkala se ale s velkým množstvím negativních ohlasů široké veřejnosti, např. z důvodu „nepřijatelných“ podmínek penzijních fondů pro jejich uživatele. (Koldinská, 2024)

Tzv. modifikace důchodového systému jsou mnohdy nazývány také jako „důchodová reforma“. Tento termín je možné popsat jako pokus vládnoucí či zastupující skupiny jedinců změnit dosavadní důchodový systém tak, aby fungoval lépe, byl stále funkční a zlepšil či udržel rozpočtovou bilanci důchodového systému v dané zemi.

3.2 Získávání peněžních zdrojů do českého důchodového systému

Způsoby, jakým lze získávat peněžní zdroje na financování důchodových systémů, jsou průběžně financovaný systém a fondově financované systémy. Řada zemí se nad

těmito dvěma možnostmi rozhoduje pomocí Aaronova pravidla. Způsob používaný v České republice (dávkově definovaný systém PAYGO) a v jiných státech je založený na získávání prostředků přes sociální zabezpečení (pořád tedy státní rozpočet), případně z fondu odděleného od státního rozpočtu. V tomto případě jde o princip úpravy procentní sazby příspěvku do systému dle aktuální potřeby. (Mertl a spol., 2023)

Jak je kalkulována efektivita užívaného důchodového systému? Dle Loužka (2015) se hospodaření průběžného systému zobrazuje skrze danou rovnici: $s * w * N = p * D$. Veličina s zde reprezentuje příspěvkovou sazbu, w průměrnou mzdu, N počet pracujících, p průměrnou výši důchodu a D je počet seniorů pobírajících důchod. Pokud tedy levá (příjmová) strana je nižší než strana (nákladová) pravá, je nutné buď snížit výdaje systému (např. plošně zvýšit důchodový věk) nebo zvýšit příjmy (např. přizpůsobit podmínky pro více dětí – projeví se až v budoucnu). Jedná se o jednu z častých příčin, která vede k mnohým důchodovým reformám. (Loužek, 2015)

Mezi průběžným a fondovým důchodovým systémem není moudré volit bez důkladných analýz a výpočtů. K opodstatněné volbě mezi oběma systémy bývá užíváno tzv. „Aaronovo pravidlo“, které má formu následující: $m + g > r$. Znaménko mezi levou a pravou stranou vyplývá z výpočtů. Proměnná r reprezentuje výnosnost soukromých penzijních fondů na kapitálovém trhu. Na levé straně nerovnice je zobrazen růst populace jako m a míra růstu průměrných mezd jako g . Nerovnice tedy říká: „Pokud reálné dlouhodobé zhodnocení úrokových sazeb je nižší než součet průměrného ročního růstu populace a mezd, je vhodnější volbou fondový systém. (Loužek, 2015)

3.3 Pilíře důchodového systému v ČR

První pilíř se nazývá: „Povinný veřejný průběžně financovaný systém“. V tomto pilíři ekonomicky aktivní občané povinně přispívají do systému v podobě sociálního pojištění. Tyto peněžní zdroje jsou poté použity na vyplácení důchodů těm, kteří na ně mají ze zákona nárok. Pokud na vyplácení důchodů není dostatek prostředků, jsou vypláceny ze státního rozpočtu přes zvolené daně (daň z přidané hodnoty apod.). Pilíř obsahuje složku pojišťovací a zabezpečovací, ze kterých se poté v období důchodu pro jednotlivce počítá pobíraný důchod. Pojišťovací složka závisí na částce, kterou konkrétní jedinec do systému přivedl (procentní výměra). Zabezpečovací složka naopak slouží jako pevná

částka, která na osobně odvedeném pojištění nezávisí (základní výměra). V ČR je tudíž používán smíšený veřejný systém (jak již bylo řečeno výše). (Potůček, 2019)

Druhý pilíř bývá nazýván „Dobrovolné důchodové spoření“. Při používání české varianty druhého pilíře mezi lety 2013 až 2015 bylo nutné, aby si každý pojištěnec nejprve zvolil penzijní společnost, do které byly následně vkládány 3 % z příspěvků do 1. pilíře a 2 % z hrubé mzdy. Poté bylo na výběr ze čtyř možností investování na kapitálových trzích. Volby probíhaly na základě míry investičního rizika. Volba užívání pilíře byla čistě na každém z pojištěnců, ale výstup z užívání byl po předchozím vstupu nemožný. Vzhledem k malé účasti a nepopularitě mezi občany byl tento pilíř roku 2015 vládou Bohuslava Sobotky zrušen. Účastníci pilíře dostali téměř 3 miliardy korun českých zpět. Buď mohly být zdroje vloženy do prvního nebo třetího pilíře, nebo vráceny do rukou vlastníka. Nejvíce občanů požadovalo peníze tzv. „na ruku“. Někteří lidé se ale stále o své peníze nepřihlásili, na což měli čas do konce roku 2023. (Potůček, 2019)

Do třetího pilíře je vstup opět zcela dobrovolný a peněžní zdroje jsou v něm účastníky vkládány do rukou penzijních společností. Tyto podniky poté získané zdroje investují na kapitálových trzích. Na výběr jsou investice do státních dluhopisů (menší rizikovost ale vyšší návratnost) a do komerčních produktů (např. akcií – vyšší rizikovost). Nejčastěji si lidé nechávají „rozmnožené“ peníze vyplatit jednorázově, někdy se dohodnou na výplatě penze na dobu určitou nebo na doživotní výplatě vyměřené penze. (Potůček, 2019)

4 Odraz důchodové reformy do peněz českých domácností a firem

V této kapitole bude věnována pozornost především popisu jednotlivých změn penzijního systému v ČR. Po seznámení s úpravou systému budou nastíněny související finanční a hospodářské dopady, které mohou vyplynout ze zmíněných úprav. Reforma byla již analyzována a diskutována politiky od ukončení voleb do poslanecké sněmovny roku 2021 a některé systémové úpravy teprve čekají na svoji finální podobu. Některé změny jsou již aktuálně používány, jiné jsou stále upravovány či diskutovány.

V jednotlivých podkapitolách budou nejprve, jak již bylo řečeno, vylíčeny vybrané změny penzijního systému, poté bude jednotlivým tématům věnován prostor vyhrazený vyloženě pro analýzu možných dopadů na české domácnosti a firmy. Podrobnější popisy nyní aktuálních úprav obsažených v důchodové reformě se nachází v této části práce, jelikož kapitola obsahuje téma s reformou samotnou úzce související. V neposlední řadě vyskytující se popisy reformy na začátku každé podkapitoly přispěje k jednoduššímu pochopení tématu kapitoly a k uvědomění si souvislostí mezi jednotlivými změnami. Nejprve budou popsány očekávané dopady s vlivy na příjmy českých domácností (např. změna valorizace důchodů, oddalování odchodu do důchodů apod.). Následně se zaměříme na české podniky, konkrétně na to, jak se uvedené změny projeví v podnikatelském sektoru (např. zvýšení minimálního vyměřovacího základu pro OSVČ, předčasné důchody pro fyzicky náročně pracující apod.).

V poslední podkapitole byl vyhrazen prostor pouze aktuálně projednávaným změnám důchodového systému. Jelikož se penzijní reformy (stejně jako všechny politické návrhy) schvalují zdlouhavě a zpravidla po částech, poslouží tato část práce jako nastínění témat a změn, jež byly v době psaní této práce aktuálně diskutované, navrhované a schvalované.

4.1 Úprava systému valorizací důchodů

Jedna ze změn, kterým se Ministerstvo práce a sociálních věcí začalo věnovat a která je zároveň považována za jednu z nejcitlivějších a nejriskantnějších, se týkala změny mechanismu valorizací důchodů. Při výpočtu valorizace důchodů se vždy zohledňuje zvyšování spotřebitelských cen a růst reálných mezd. Dříve byly změny spotřebitelských

cen zjišťovány dle indexu spotřebitelských cen celkem (CPI). Od začátku října roku 2023 jsou nově odvozovány dle indexu spotřebitelských cen za domácnosti důchodců, což je pro většinu penzistů ta lepší varianta (odůvodnění tvrzení bude níže v textu). Úprava mechanismu však bude poprvé užita až u lednové pravidelné valorizace v roce 2025. Ohledně růstu reálných mezd se od roku 2018 vždy při výpočtu zvyšování důchodů kalkulovalo s podílem 1/2 růstu reálných mezd. Současná úprava systému tento podíl snižuje na 1/3 růstu reálných mezd. Dále se změnil systém u mimořádných valorizací. Co to ale znamená pro české důchodce? (Ministerstvo práce a sociálních věcí [MPSV], 2024)

Jak již bylo řečeno, výpočet pravidelné valorizace důchodů bude nově odvozován dle indexu spotřebitelských cen domácností důchodců. Dle ČSÚ se zpravidla domácnosti důchodců vypořádávají s vyšším zdražováním než jiné skupiny. Data potvrzující tvrzení jsou uvedena níže v upravené části tabulky. Tabulka (Obr. 4-1) byla vytvořena v prosinci roku 2023 Českým statistickým úřadem. V této tabulce jsou uvedeny některé indexy spotřebitelských cen domácností (CPI), jež vznikly srovnáním s cenami v roce 2015. Ceny v roce 2015 jsou v tabulce uvedeny jako hodnota 100. Tabulka uvádí kromě inflace a indexů spotřebitelských cen domácností i ukazatele pro důchodcovský spotřební koš. V posledním sloupci tabulky je možno zahlédnout hladinu inflace, jež je vyjádřena podílem průměrů bazických indexů za poslední rok. V roce 2023 index spotřebitelských cen domácností nabyl dle tabulky v průměru hodnoty 111,7. Byla vybrána hodnota bez imputovaného nájemného, jelikož nájemné nebylo započítáno ani u indexu domácností důchodcovských. Průměrná hodnota indexu spotřebitelských cen domácností důchodců byla ale mírně vyšší, a to 113,6. (Český statistický úřad [ČSÚ], 2024)

Obr. 4-1: Indexy spotřebitelských cen domácností v roce 2023

Tab. 4 Index spotřebitelských cen (sociální skupiny domácností – indexy, míra inflace)						
<i>Consumer Price Index (social groups of households – indices, inflation rate)</i>						
12/2023						
Oddíl	Předchozí měsíc = 100	Stejně období předchozího roku = 100			Průměr roku 2015 = 100	Míra inflace ¹⁾
		<i>Corresponding period of previous year = 100</i>				
<i>Division</i>	<i>Previous month = 100</i>	10/23	11/23	12/23	<i>2015 average = 100</i>	<i>Inflation rate¹⁾</i>
Úhrn celkem						
<i>Total</i>	99,6	108,5	107,3	106,9	147,6	110,7
Úhrn celkem – bez imputovaného nájemného						
<i>Total without imputed rentals</i>	99,6	109,7	108,2	107,7	147,0	111,7
domácnosti důchodců ²⁾						
<i>Households of pensioners²⁾</i>	99,6	111,4	109,4	108,7	149,7	113,6
domácnosti v hlavním městě Praze – bez imputovaného nájemného						
<i>Households living in Prague – without imputed rentals</i>	99,6	106,7	105,9	105,5	143,1	109,9
¹⁾ Podíl průměrů bazických indexů (průměr roku 2015 = 100) za posledních 12 měsíců a předchozích 12 měsíců.		¹⁾ Ratio of basic index averages (2015 average = 100) for last 12 months and previous 12 months.				
²⁾ Neobsahují imputované nájemné.		²⁾ Excluding imputed rentals.				

Zdroj: ČSÚ

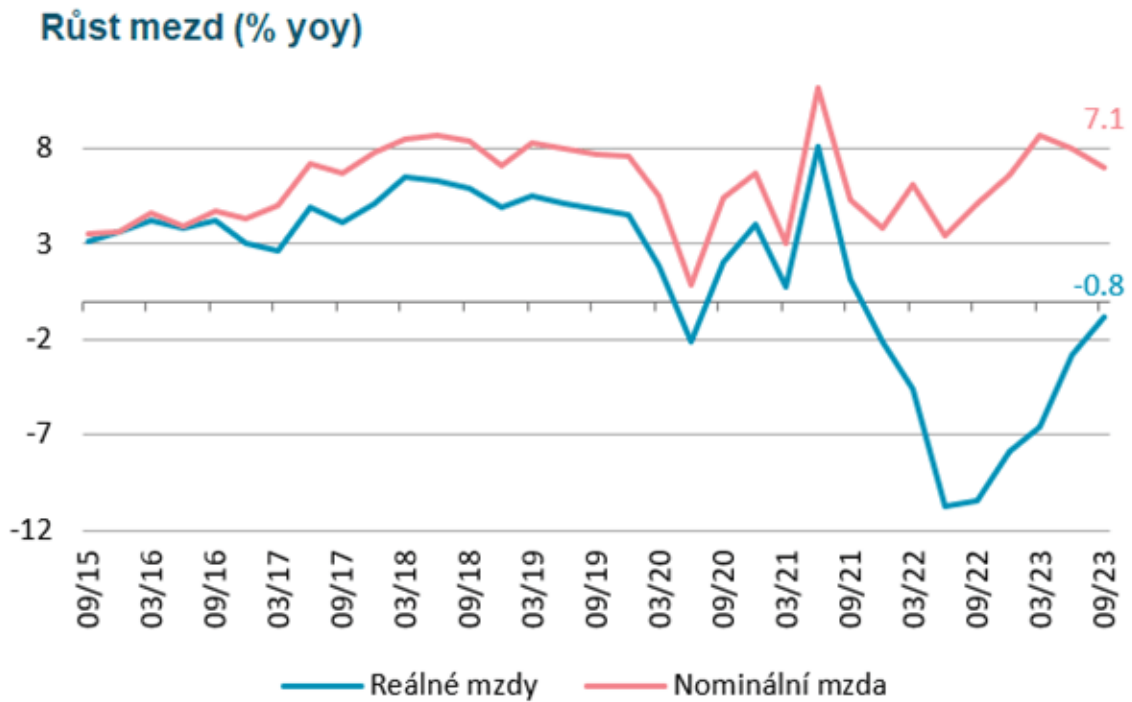
Proč ale dochází k tomu, že index cen u domácností důchodců je ve většině případech vyšší? Nejprve je nutno vysvětlit pojem tzv. spotřební koš. Tento koš obsahuje dle České národní banky (2018) 754 produktů a služeb (jinak také cenový reprezentanti), které jsou průměrně pořizovány rodinami na českém trhu nejčastěji. Spotřební koš existuje i pro samotné důchodce, jsou v něm tudíž uloženy produkty a služby, které jsou nejčastěji kupovány právě důchodci. Zásadní fakt je, že index cen pro všechny domácnosti a pro domácnosti důchodců se v určitých částech liší. Jednotlivým cenovým reprezentantům koše jsou přiřazeny promile, které znázorňují podíl průměrných nákladů vynaložených ke koupi konkrétní položky vůči nákladům na celý koš. Součet všech podílů se rovná 1000. Je důležité si uvědomit, že výsledné CPI (či také inflace) závisí na zdražování jednotlivých položek, avšak nejvýrazněji se na výsledném indexu propíšou

reprezentanti s nejvyšším podílem zastoupení v onom spotřebním koši. Článek na portále „Kupní síla“ z roku 2021 zobrazuje oba zmíněné spotřební koše a podíly jednotlivých položek. Např. je možné si v seniorském koši všimnout vyššího podílového zastoupení u potravin, alkoholu nebo také u zdravotnických pomůcek a léků. (Woff, 2021)

Většina výše uvedených položek je na zdražování extrémně citlivá a ono zdražení pocítí každá domácnost. Do domácností seniorů ale zasáhnou výkyvy cen markantněji. Tudíž každé potenciální zdražení reprezentované položky způsobí vyšší CPI u seniorů, než u běžného CPI. Z toho důvodu by se čeští důchodci dočkali vyšší valorizace svých důchodů než při chodu systému bývalého, což by zcela jistě každý příjemce důchodu uvítal. Tento scénář zdražování se sice nedá do budoucna zcela spolehlivě předpovědět, avšak čeští ekonomové se poslední měsíce s nadějnými vyhlídkami ohledně inflace zpátky nedrží. Česká národní banka (2024) uvádí na svých internetových stránkách na odhad inflace rok 2024 okolo 2,6 %. Ekonomů a jiných expertů, kteří vidí vývoj cen podobně, je i více. Tudíž by měli být čeští důchodci před zdražováním zabezpečeni dostatečně. Z výše uvedených důvodů by v době značnějšího zdražování měli být čeští důchodci chráněni efektivněji, než jak tomu bylo před říjnem 2023.

Druhý pohled se týká růstu reálných mezd. Jinými slovy v případě výraznějšího růstu reálných mezd se valorizace zvýší méně, než jak by tomu bylo během předešlých 5 let. Dle prognózy ČBA (2023) zobrazené na grafu níže (Obr. 4-2) se reálné mzdy budou po několikaměsíčních propadech znovu vzpamatovávat a následně růst. Růst reálných mezd na rok 2024 je odhadován na cca 4 %.

Obr. 4-2: Vývoj reálných a nominálních mezd za posledních 8 let

Pramen: ČSÚ, ČBA

Zdroj: ČSÚ, ČBA

Od října roku 2023 byla změněna zvyklost zvaná mimořádná valorizace. Tato pomoc důchodcům byla využívána v případech, kdy v rozhodném období inflace překročila hranici 5 %. V případě překročení oné 5% hranice nyní mechanismus „mimořádného příspěvku“ zvýší procentní výměru vyplácených důchodů o tolik procent, aby průměrné zvýšení starobního důchodu dosahovalo 30% růstu cen. Při splnění inflační podmínky do konce února by zvýšení procentní výměry nastalo od června onoho roku. Kdyby byla podmínka splněna mezi březnem a červnem, byla by procentní výměra zvýšena od 5. kalendářního měsíce následujícího po měsíci, jenž by byl požadovaným růstem cen postížen. Tudíž by se jednalo o měsíc srpen a nejpozději o listopad. Dále k důchodu náleží dočasný příspěvek, jenž je stanoven jako plošně shodná částka pro všechny důchodce, a to v takové výši, aby příspěvek zvýšil průměrný starobní důchod o 30 % růstu cen. Zmíněný přídavek je přičten i k předčasným důchodům, a to i v období před dosažením důchodového věku. Podpora ale platí pouze omezenou dobu, jelikož 1. lednem

následujícího roku neprodleně zaniká. Důchody budou ale od 1. ledna obohaceny meziročním zvýšením o plný růst cen (100 % veškeré inflace za 12 měsíců určitého období) a o 1/3 růstu reálných mezd, jak bylo uvedeno dříve. Důchody se tedy na začátku roku navýší jen o pravidelnou valorizaci, jako by dočasný přídavek vůbec nebyl zaveden. (MPSV, 2024)

Podpůrný mechanismus je tedy určen k ulehčení situace celého obyvatelstva pobírajícího penzi během ekonomicky nevlídného období. Sociální pomoc je ale zamýšlena tak, aby pomohla jen krátkodobě a podmíněně. Občanům tedy bude během nepříznivého období pomoheno, podpora je ale sestavena tak, aby byla co nejmenší a po co nejkratší dobu. Z toho důvodu stát ušetří na podpoře a lidé budou zároveň stále podporováni, což snad napomůže systému důchodů do budoucích let. Vzhledem k tomu, že odhad inflace a růstu reálných mezd je do nadcházejících let z pohledu ekonomů a analytiků v řadě případů pozitivní, dojde k mírnějším pravidelným valorizacím důchodů (např. oproti rokům 2020 a 2021). Je však nutné zmínit vliv médií na téma inflace a mezd. Zpravodajské sektory budou tyto informace šířit a lidé se budou cítit více majetní, což často vede k vyšším výdajům domácností i firem. U firem je tedy očekáván větší podíl investic a příjmů díky optimistickým vyhlídkám. Každý nakupuje více, když se ekonomice daří.

4.2 Vývoj věku odchodu do důchodu

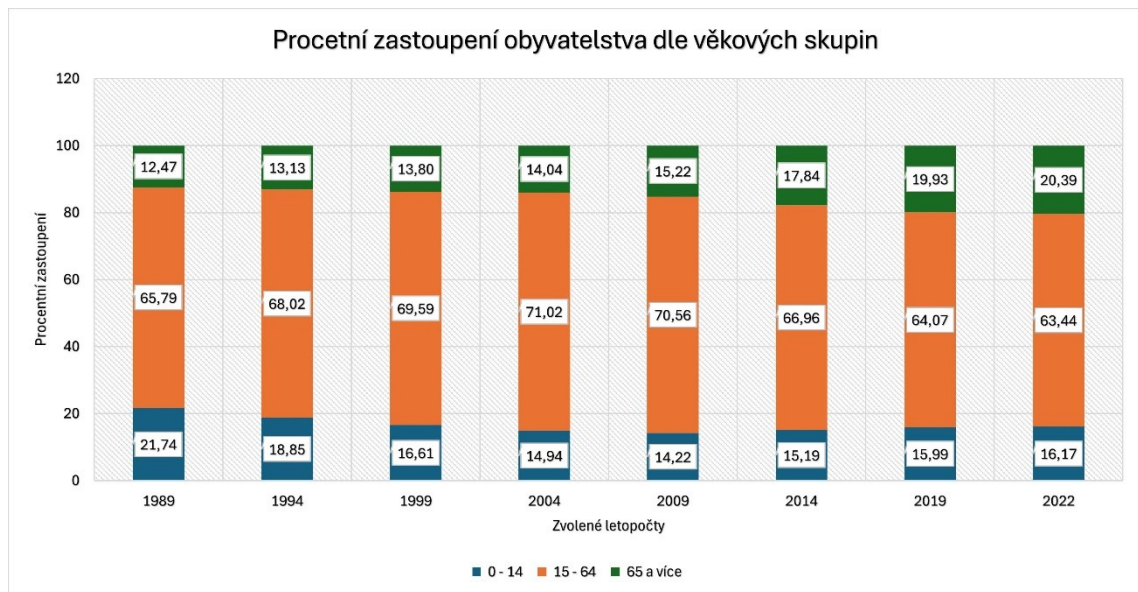
Vzhledem k současnému demografickému vývoji českého obyvatelstva je nutno posouvat i samotný odchod do starobního důchodu. V současné době je hranice pro odchod do důchodu nastavena na 65 let. Tato hranice se bude dle úprav penzijního systému posouvat podle aktuální průměrné doby dožití. Důchodový věk bude zveřejňovat ČSÚ pro osoby, které dosáhnou 50 let. Důchodový věk se bude sice dále posouvat, jelikož česká populace stárne stále více, ale posuvy věku vstupu do důchodu budou mírnější (maximálně 2 měsíce za rok), než probíhá stárnutí obyvatelstva samotného. Cílem je udržet dobu pobytu v důchodu pro všechny stejnou i do budoucna, jež byla určena na 21,5 roku. Zmíněné parametrické úpravy by měly vstoupit v platnost v lednu roku 2025. Platnost těchto změn byla odhadnuta do roku 2031. (MPSV, 2024)

Pro lepší představu demografického vývoje obyvatelstva v České republice je níže uveden graf (Obr. 4-3), který čerpá z dat ČSÚ. Pro lepší přehlednost grafu byly zobrazeny

jen data z vybraných let (od roku 1989 do 2022). Graf zobrazuje, jak se mění procentní rozložení české populace od roku 1989. Počet dětí (dle ČSÚ členěno od 0 do 14let) se během posledních let příliš nezměnil, ale oproti letům např. 90. se počet změnil o cca 5 %. Tato statistika neznamena jen úbytek dětí, ale také skromnější počet ekonomicky aktivních jedinců do budoucna, tzn. menší odvody do státní kasy v následujících letech, a tedy i chudší příliv prostředků do systému penzí pro budoucí důchodce. Skupina od 15 do 64 let, kterou lze převážně považovat za ekonomicky aktivní, se také od 90. let zúžila. Mladí z dřívějších let se dostali do skupiny dospělých a přispívají na současné důchodce. Skupina starších občanů (65 let a více) se rozrostla nejvíce. Z 12,5 % v 90. letech se vyšplhala až na 1/5 současné populace (zhruba 2 miliony lidí). Drtivá většina z nich pobírá důchod. K tomu se tito lidé dožívají delšího věku než v minulosti, především díky lepší zdravotní péči a zdravějšímu životnímu stylu. Tzn. že se významně zvýšilo množství peněz, které je potřeba k vyplacení všech těchto osob. Posunutí nároku na důchod se tedy zdá být logickým krokem, který by měl 3. skupinu z grafu opět zredukovat a lépe finančně zabezpečit.

Lidé zkrátka budou muset déle pracovat, ve firmách budou trávit více času a pro starší uchazeče o zaměstnání bude výzva prosadit se na trhu práce, kde bude mnoho mladších zájemců. Pro firmy se tedy nabízí možnost specifického zaměření na profese, které mohou být vykonávány pracovníky i starších ročníků, jelikož poptávka těchto osob po práci bude růst více než kdy jindy.

Obr. 4-3: Procentní zastoupení českého obyvatelstva dle věkových skupin

Zdroj: ČSÚ (2024), zpracováno autorem

4.3 Snižování výší důchodů a jejich garantované výše

Posunutí důchodového věku se nabízí jako jedno ze zřejmých řešení. Další možný krok souvisí se samotnými výšemi důchodů. K těmto změnám by mělo dojít mezi roky 2026 a 2035. Změna se zabývá snížením meziročního růstu nově přiznaných důchodů. Bude se jednat o snížení nových důchodů o 150 až 200 Kč ročně. Bude toho dosaženo úpravami parametrů při výpočtech. Do výpočtového základu bude postupně snižován zápočet příjmů do první redukční hranice, která činí 44 % průměrné mzdy, což je první úprava. Zápočet 100 % zmíněných příjmu bude o několik procent snížen. Druhá úprava spočívá v postupném snižování procenta zápočtu výpočtového základu. Současné 1,5 % započítaných za každý rok pojištění bude sníženo o několik setin procenta. (MPSV, 2024)

Těmito změnami znovu dojde k mírnému snížení výše nových důchodů. Proto by mělo ve státní kase zůstat více peněz a prostředky by měly vystačit na důchody pro další jedince. Jde o nezbytný krok, jelikož je nutno brát v úvahu scénáře, ve kterých nebude za několik let v pokročilém věku jednoduché se na trhu práce dlouhodobě uplatnit (především vlivem nových technologií a menšího množství volných pracovních míst).

Dále je na leden roku 2026 navržena změna zaměřena na zvýšení garantované výše důchodu. V případě, že český občan platil důchodové pojištění nejméně 35 let a dosáhl

důchodového věku, měl by mít nárok alespoň na minimální výši důchodu. Minimum v roce 2023 dle ČSSZ (2024) činilo 4810 Kč. Pro starobní důchody a invalidní důchody 3. stupně budou zvýšeny minimální výše základní a procentní výměry na téměř dvojnásobek, a to na částku 20 % průměrné mzdy. (MPSV, 2024)

Pokud budou platit výše zmíněná opatření, základní a procentní výměry by v letošním roce po sečtení tvořily cca 8800 Kč. Průměrná mzda se v roce 2024 prozatím pohybuje kolem 44 000 Kč. Když tedy vypočteme pětinu z průměrné mzdy, dospějeme k částce 8800 Kč. Rozdíl mezi garantovanou penzí v roce minulém a letošním je nepřehlédnutelný. Proč ale bude tato částka zvýšena, když se stát obhájí snahou naopak šetřit? Pokud by politici lidem příjmy ve formě důchodů pouze snižovali, nesetkali by s vlídnými reakcemi při volbách či jiných politických interakcích. Proto, pokud je úspor v systému dostatek, je vhodné v jisté oblasti provést i nepatrné zvýšení výdajů.

4.4 Předčasné odchody do důchodu

Reforma penzí se dále potýká se zpřísněním vstupu do předčasného důchodu. Většina změn byla uvedena v platnost dne 1. 10. 2023. Zaprvé byla posunuta maximální doba předčasného vstupu do důchodu z pěti let na tři roky. Nyní je tedy možné vstoupit do předčasného důchodu nejdříve tři roky před řádným termínem vstupu do důchodu. V roce 2023 a dříve byl možný odchod do předčasného důchodu v 60 letech, nyní to bude možné od 62 let. (MPSV, 2024) Tato úprava byla zavedena z důvodu prodlužování věku dožití českého obyvatelstva, a tudíž zvyšování počtu osob pobírajících starobní důchod. Stát se tímto opatřením pokouší časově oddálit vstup osob do důchodů předčasných. Tím pádem by lidé přispívali déle do veřejného rozpočtu a strávili méně let života v důchodu. Když ovšem lidé budou chtít do důchodu vstoupit předčasně, bude jim tato možnost povolena, ale za znevýhodněných podmínek. Lidé budou tedy přesvědčováni, aby pracovali co nejdéle. A pokud budou chtít odejít do důchodu dříve, budou v sociálních podporách negativně dotčeni.

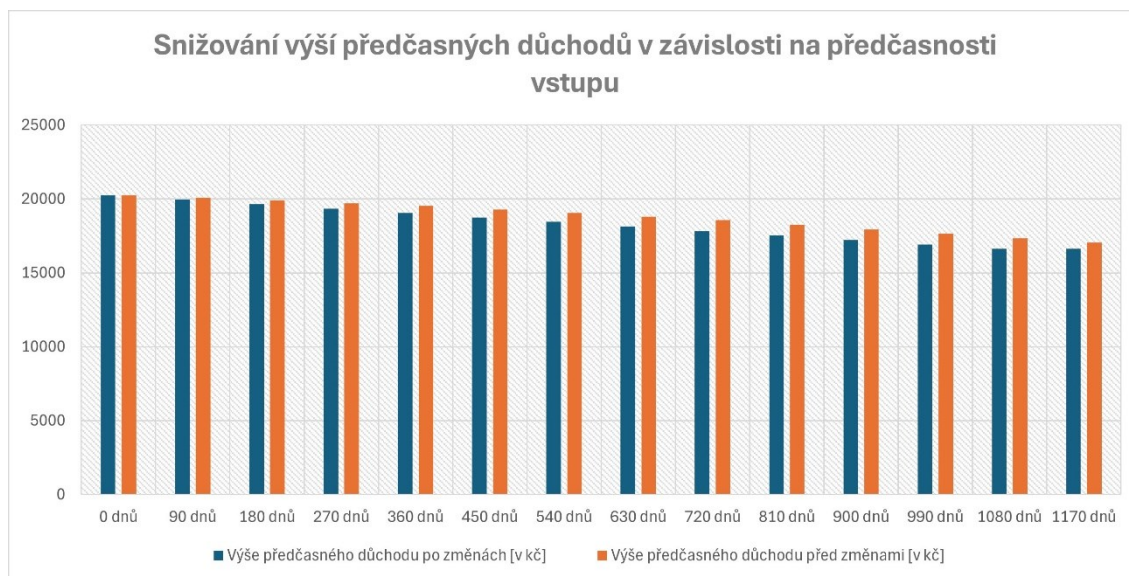
Co se týče odchodů do předčasného důchodu, bude od 1.10. 2024 zvýšena minimální doba pojištění na 40 let. Původní potřebná doba pojištění byla v minulosti nastavena na 35 let. Co to znamená? Bude nezbytné, aby každá osoba, která chce vstoupit do důchodu předčasně, aktivně platila sociální pojištění minimálně 40 let. (MPSV, 2024)

Tímto krokem se stát pokouší motivovat mladé studenty k navázání pracovního vztahu co nejdříve a pracujícím radí, aby své pracovní povinnosti plnili co nejaktivněji, jinak se stane předčasný důchod finančně nedostačujícím.

Dne 1. 10. 2023 dále došlo ke zkrácení procentní výměry za předčasnost, konkrétně o 1,5 % výpočtového základu za každých 90 dní (i započatých), které chybí do řádného důchodového věku. Dříve se snižovala procentní výměra od 0,9 % do 1,5 % dle počtu dnů před dosažením důchodového věku. Předčasný důchod funguje na principu, že se už nikdy nezvýší, tzn. bude se samozřejmě valorizovat, ale nikdy nenabude výše, kterou dostávají běžní senioři. (Finanční magazín, 2023). Je důležité uvést následující: Průměrný starobní důchod sólo v prosinci roku 2023 činil dle České správy sociálního zabezpečení (2024) 20 264 Kč. Předpokládejme situaci, ve které smyšlený zaměstnanec při současných podmínkách vstoupil do důchodu o 3 roky dříve (1095 dní). Když se vydělí 1095 dní 90 dny, dosáhne se čísla 12,16. Jedinec tedy přesáhl dvanáctkrát 90 dní před svým řádným odchodem do důchodu. Tento scénář by vedl ke snížení procentní výměry důchodu osoby 13krát o 1,5 %, tedy o 19,5 %. Maximální procento snižující procentní výměru je ale 18 %. Tudíž by jeho důchod činil oproti původním 20 264 Kč činil pouze 16 616 Kč. Pro každého důchodce pobírající průměrný nebo jiný důchod je tento rozdíl zcela zásadní. Přestože se současná vláda České republiky rozhodla systém předčasného důchodu ponechat, pro minoritu českých občanů se tato alternativa stala zcela nepřijatelnou.

Níže je uvedený graf (Obr. 4-4) zobrazující výše předčasných důchodů před říjnovými změnami a po nich. Původní hodnota, na které oba sloupce dat začínají, je průměrný důchod v roce 2023, který nabýval hodnoty 20 264 Kč. Na tomto grafu je vidět, jak se výše předčasných důchodů liší dle předčasnosti před běžným starobním důchodem a jak se příspěvky změnily za poslední rok.

Obr. 4-4: Srovnání výší aktuálních předčasných důchodů s obdobím před změnami

Zdroj: Vlastní zpracování

Poslední změna ohledně předčasných důchodů se týkala výše procentní výměry. Úprava dle MPSV zní takto: „Procentní výměra přiznaného důchodu se valorizuje až od ledna kalendářního roku následujícího po roce, v němž pojištěnec dosáhl důchodového věku.“ Jinými slovy se nyní předčasné důchody nevalorizují stejně jako běžné penze. Předčasným se bude zvyšovat pouze základní výměra. Procentní výměra se bude naopak valorizovat až od ledna roku následujícího po roce, kdy pojištěnec dosáhl důchodového věku. To způsobuje další „daň“ způsobenou vstupem do toho druhu podpory. (Hovorková, 2023)

Pracující občané, kteří si zmíněná rizika uvědomují, pravděpodobně v blízké budoucnosti nebudou o vstupu do předčasného důchodu dlouze uvažovat. Aktivní účast na trhu práce i v pokročilejších letech vyvolá zvýšení průměrného věku pracovníků a prodloužení pracovních poměrů mezi staršími jedinci a podniky. Lidé se budou pokoušet zůstat na svých pracovních pozicích déle, jelikož je to pro ně do budoucna výrazně výhodnější. Proto se firmy budou pravděpodobně potýkat s menším množstvím nabízených pracovních míst (např. ochranky na vrátnicích, mistři na odborných pracovištích, učitelé, řidiči, dělníci apod.). Pokud se podniky, které zaměstnávají české pracovníky, nepřizpůsobí, hrozí v ČR zvýšení nezaměstnanosti. Dle Úřadu práce ČR (2024) nabývala míra nezaměstnanosti v prosinci roku 2023 hodnoty 3,7 %. Poprvé za 6 let se jedná

o prosinec, kdy počet registrovaných uchazečů byl menší, než počet volných pracovních míst. Dle slov ekonoma pana Skořepy (2023) uvádí paní Bělovská ve svém článku, že ideální míra nezaměstnanosti se nachází v intervalu mezi 3,5 až 4 %. Kvůli změnám předčasných důchodů tudíž hrozí potenciální ohrožení české ekonomiky, jelikož by nezaměstnanost mohla přesáhnout hranici 4 %. Ale na druhou stranu tato situace bude nutit tuzemské občany se o zaměstnání usilovněji ucházet a více si své pracovní příležitosti vážit.

Dle ČSSZ během roku lidé usilovali o předčasné důchody více než o řádné důchody, k čemuž dochází opakovaně. V roce 2021 bylo podáno 30 000 žádostí o předčasný důchod, zatímco v půlce roku 2023 se již žádosti vyšplhaly na 28 000. Zvýšený zájem bude pravděpodobně způsoben větší věhlasností tématu, způsobenou médiem. Lidé, kteří splňovali podmínky ke vstupu do předčasného důchodu, se tedy dozvěděli o úpravách podmínek. O změnách se však dověděli i ti, kteří sice o odchodu do předčasného důvodu neuvažovali, ale zalekli se změny podmínek. Tudíž se chopili svých šancí, dokud nově zavedené podmínky ještě nenabývaly platnosti. Žádosti o předčasné důchody již nejsou v budoucnu příliš očekávané a lidé budou spíše ve svých profesních aktivitách pokračovat déle.

4.5 Výhody pro náročně pracující

Tato kapitola obohacuje téma předčasných důchodů, a to z pohledu osob provozujících náročnější profese. Společně s prodloužením věku dožití stojí ruku v ruce delší pobyt osob v určitém pracovním prostředí. Náplň pracovních povinností se ale u většiny zaměstnanců výrazně liší, řeč je především o fyzické náročnosti a o ochraně proti pracovním rizikům. Množina zaměstnání obsahující tyto rizikové faktory bude rozšířena. Vláda ČR také rozhodla ocenit skupinu zaměstnanců pracujících v těchto odvětvích poskytnutím dodatečné pomoci související s jejich důchody.

Náročné profese jsou dle MPSV chápány jako profese, u kterých nelze vliv rizik eliminovat ochrannými pomůckami. Konkrétní informace ohledně seznamu profesí a specifických znaků bude uveden dále v kapitole. Lidem provozujícím tato zaměstnání bude zkrácen důchodový věk dle odpracované doby v onom zaměstnání. Zároveň je u těchto profesí zvýšena sazba důchodového pojištění o 5 % (vyšší náklady pro zaměstnavatele) a také v období od sníženého důchodového věku do doby standardního

důchodového věku bude zvyšování důchodu za výkon výdělečné činnosti omezeno. Uvedené změny jsou plánovány na leden 2025. (MPSV, 2024)

Pro osoby provozující náročné profese bude dále od ledna 2026 (zatím napevno nestanovený termín) zvýhodněn vstup do předčasného důchodu. Při odpracování 45 let v manuálně náročném odvětví bude možnost vstoupit do předčasného důchodu za výhodnějších podmínek. Při vstupu do předčasné penze je obnos pobíraného důchodu závislý na předčasnosti, jak již bylo řečeno dříve. V současné době se důchod sníží při každých 90 dnech předčasnosti o cca 300 Kč. Zmíněná úprava bude sloužit ke zmírnění snižování výše předčasného důchodu na polovinu. (MPSV, 2024)

Tato úprava se stane částí důchodové reformy dlouhodobě potýká s převážně pozitivními ohlasy obyvatelstva, což u důchodových reforem nebývá časté. Trh práce dlouhodobě postrádá mladé lidi, kteří by hledali práci jako řemeslníci, malíři, dělníci nebo také horníci. Stát se takto pokouší mladé občany motivovat se těmto profesím nebát, zvýšit o ně zájem a věnovat se jim po delší dobu. Jelikož bylo dříve běžné začít pracovat ve výrazně nižším věku než dnes, starší lidé dnes budou moci zase odejít to zaslouženého odpočinku dříve a potenciálně by mohli za sebe v budoucích letech najít náhradu snadněji. Pro české průmyslové firmy tedy snad přichází doba, kdy se budou mladší ročníky znovu častěji ucházet o manuální práce. Uchazeči o pracovní posty mladších věkových kategorií ale zřídka hledí tak daleko do budoucna, aby vládní kroky k lepšímu důchodu zaznamenali, natož ocenili.

Od zveřejnění jednotlivých změn penzijní reformy (rok 2022) se stále některé úpravy nepodařilo vládou zcela upřesnit nebo dokončit. Téma náročných profesí bylo na začátku roku 2024 jedním z nich. Za nejdůležitější prvek tématu náročných profesí je považován samotný výčet profesí, které budou v úpravě obsaženy. Během posledních pár let vyšla řada článků a rozhovorů, které se tomuto problému pokusily přijít na kloub. Např. Budai (2022) na portále České důchody uvedl, že seznam bude zveřejněn na konci května 2022 a výhody by měly platit od července roku 2023. K tomu ale nedošlo. Po téměř roce vyšel znovu článek na stejné téma. Budai (2023) v něm pro portál České důchody uvádí: „Marian Jurečka uvedl, že seznam by měl být hotov na podzim roku 2023. Není tak úplně jednoduché, abychom od stolu za jeden nebo dva týdny stanovili rozsah a parametry pro náročné profese. Chceme, aby to bylo opravdu objektivně stanoveno pro fyzicky náročné profese. Tam, kde na pracovišti dopad na lidské zdraví nelze jinými

kompenzačními pomůckami eliminovat. A zároveň musíme vědět, že u těchto profesí máme i archiv, kde jsme schopni dohledat, jak dlouho ti lidé na pracovišti pracovali a kolik směn odpracovali.“ Dále se vyjádřil i k rozměru seznamu: „Nemůžete do toho zahrnout velké statisíce nebo miliony lidí, ten systém by pak potom přestal fungovat. Musíme být v tomto umírnění, uvážliví a opravdu to směřovat tam, kde to je potřeba.“

Dne 1. 3. 2024 vláda dokončila některé úpravy reformy penzí. Na zpravodajském serveru ČT24 (2024) byl toho dne vydán článek, který změny shrnuje. Nyní úpravy poputují do poslanecké sněmovny. Změny se týkají především důchodů pro náročné profese. Jak již bylo řečeno, u těchto pracovníků bude zaměstnavatel povinen platit vyšší sociální odvody od 5 %. Sazba by se měla zvyšovat postupně od roku 2025 do 2028. V roce 2025 bude sazba zvýšena o 2 %, což dle MPSV zvýší odvody zaměstnavatelů o 1,2 až 1,6 miliardy Kč. Pokud by osoba v tomto prostředí odpracovala 2200 směn (zhruba 10 let), mohl by jedinec vstoupit do penze bez krácení výše důchodu o rok a čtvrt dříve. Vstup do důchodu o další rok a čtvrt dříve bez penalizací by mohl být možný po odpracování 4400 směn (20 let práce v tomto odvětví). Za každých dodatečně odpracovaných 74 směn by se termín vstupu do důchodu přiblížil o další měsíc. Maximálně je ale možné si vstup do důchodu přiblížit o 5 let. Náročnou profesi budou určovat především aspekty jako fyzická zátěž, chlad, teplo a vibrace. Do této skupiny by dle článku v tuto chvíli patřilo 118 921 lidí. Ve 4. a 3. kategorii zaměstnání dochází k častým překračováním limitů těchto rizik, jsou tudíž nutné ochranné pomůcky. Ve 4. kategorii často hrozí ohrožení zdraví i při jejich používání. Návrh se teoreticky může v budoucích týdnech potýkat se změnami, ale rozhodnutí sněmovny je očekáváno do konce července.

České podniky se vlivem zmíněných změn budou potýkat s větší fluktuací zaměstnanců provozujících tyto náročné profese. Jelikož ale mladí dnes zaměstnání manuálního charakteru převážně dělat nechtějí, bude v podnicích nutné přijít s vhodnou marketingovou kampaní, která by je na tyto posty vstřícným managementem nalákala, který by je ve firmě udržel co nejdéle.

4.6 Dodatečné změny

Změny se budou týkat i vdovských a vdoveckých důchodů. Tento druh důchodu je vyplácen jen v určitých situacích či určité skupině osob (např. pečujícím o dítě,

důchodcům). Bez splnění těchto podmínek je nyní vdovský či vdovecký důchod po roce zrušen. Existuje však způsob, který umožňuje znovu získat na tento důchod nárok. Pokud budou podmínky opět splněny před uplynutím 2 let po zániku nároku, bude možné vdovský důchod opět obnovit. Budoucí změny se týkají prodloužení doby možnosti obnovení nároku na vdovský důchod. Prodloužení se posune na 5 let od skončení předchozí výplaty. (MPSV, 2024) Změnu uvítají všichni, kteří se o osoby starají již dlouho a nemají vysoký či spolehlivý příjem.

Česká ekonomika se již několik let vypořádává s malým počtem dětí na rodinu. Od roku 2020 se český stát dle ČSÚ (2023) potýká se záporným přirozeným přírůstkem obyvatelstva. Tuto situaci se čeští politici pokouší vyřešit např. zlepšením podmínek pro výchovu dětí. Změny, které jsou v plánu na leden roku 2027, se zaměřují na ocenění výchovy dětí. (MPSV, 2024)

Dle Budai (2024) se bude zavádět nový institut, který bude započítávat a oceňovat zmíněný druh péče. Institut se bude nazývat fiktivní vyměřovací základ (FVZ). Rodič tedy bude pobírat aktuální průměrnou mzdu v ČR, čímž dojde ke zvýšení i starobního důchodu. Institut se bude řídit několika pravidly:

- FVZ se bude týkat péče o dítě od roku 1986. Před tímto rokem se výdělků pro potřeby důchodu nezapočítávají.
- Péče o dítě do dosažení 3 let věku. Péče o dítě starší se počítá aktuálním způsobem.
- Zohledňovat se budou jen první dvě děti. Další děti budou oceňovány pomocí výchovného.
- Bude se brát v úvahu i péče o starší, nemocné či postižené dítě nebo péče o bezmocnou osobu (např. blízký rodinný příslušník).

FVZ by se měl započítávat i za již vykonanou pečovatelskou činnost. Do roku 1996 bude u péče o děti FVZ započítáván pouze u žen, v následujících letech i u mužů. Aktuální informace uvádějí, že od roku 2027 bude výchovné pro 2 děti postupně snižováno a omezováno a roku 2030 zcela zrušeno. Zachováno bude jen pro 3 a více dětí. Valorizace výchovného bude také zrušena, ale jen těm, kterým zatím nebylo výchovné přiznáno. (Budai, 2024)

Jedná se o pomoc především matkám, které mají nižší příjmy. Jejich průměrné příjmy jsou tudíž nižší, než je aktuální průměrná mzda v ČR. V případě, že pečující o dítě má příjmy vyšší než průměrné, nabízí se využít výpočet současný. Připočtení výdělků za práci před dosažením 3 let dítěte je také mnohými vítaný krok. Když má vychovatel dostatek času nebo je z jiného důvodu nucen jít pracovat dříve (třeba i na částečný úvazek), bude za tento aktivní přístup státem finančně odměněn. Nabízejí se především práce na dálku (účetnictví, psaní článků, doučování apod.) nebo také práce bez složitého zaučení (např. práce v obchodu). Vzhledem k větším podporám a vyšším důchodům matek se 3 a více dětmi budou české podniky pravděpodobně častěji a na delší dobu přicházet o své zaměstnankyně. Nabízí se tedy přijít s nápadem, který by umožnil těmto ženám pracovat, vychovat své děti (během té doby např. napomáhat s jednoduššími pracovními záležitostmi) a poté znovu nastoupit na stejnou pozici bez kteréhokoli znevýhodňování a omezování.

Související změnou je tzv. „sdílení důchodových nároků manželů“. Tato aktualizace důchodů je ve vládním kalendáři označena na leden roku 2027. Jak již bylo řečeno, matky většinou pobírají menší důchody, jelikož se po dobu několika let starají o své potomky. Kvůli tomu platí sociální pojištění kratší dobu než jiní. U ovdovělých a rozvedených seniorek bývá situace mnohdy i horší. Proto se vláda zabývá možností sdíleného započítávání sociálních odvodů během manželství a registrovaných partnerství. Rozpočítání důchodů je plánováno tak, aby bylo možné jej využít i po odchodu do důchodu. (MPSV, 2024)

Jde tedy jen o zmenšení rozdílu mezi výšemi důchodů u obou manželů (partnerů). Tím pádem nejde o dělení odpracovaných let nebo o pobírání většího z důchodů jednoho z partnerů oběma. Výdělky ve sdíleném období se budou u obou partnerů počítat a následně budou rozděleny mezi oba. Užítí se nabízí pro např. nadměrně utrácení jednoho z partnerů. Když si oba lidé v domácnosti uvědomují zbrklé a nekontrolovatelné utrácení peněz jednoho z nich, mohla by se tato možnost nabízet jako příležitost, jež by ubrala oné osobě alespoň částečně zdroj peněz. Nebo také když jedna osoba pobírá více než druhá a posílají si důchody mezi sebou, např. žijí-li odděleně, pak se sdílení rovněž nabízí jako možné zjednodušení.

Dalším diskutovaným problémem jsou výše penzí u podnikatelů. Jelikož většina OSVČ platí pouze minimální vyměřovací základy, často poté obdrží nízké důchody. Proto se

vláda rozhodla zvýšit minimální vyměřovací základ (dále MVZ), aby podnikatelé v průměru během důchodového věku pobírali vyšší důchody, což mj. finančně napomůže státu. Nyní je MVZ stanoven na hodnotě 25 % z průměrné mzdy, navýšení by mělo sahat až na 40 %. Ke zvyšování bude docházet postupně během následujících 3 let (od roku 2024 do 2026). Na rok 2024 je MVZ u hlavní činnosti stanoven na 30 % a u vedlejší činnosti na 11 % z průměrné mzdy (navýšení z 10 %), což napomůže udržitelnosti systému. (MPSV, 2024)

Problémům ohledně dohod o provedení práce (DPP) se věnovala vláda také. K těmto dohodám dříve docházelo velmi často, jelikož se jednalo o výhodnou souhru vzhledem k pružnějšímu vztahu mezi zaměstnancem a zaměstnavatelem. V roce 2021 byl dle MPSV (2024) souhrnný výdělek na dohodách přes 56 miliard Kč, ale z pojištění stát nabyl pouze 2 miliardy Kč. Nově bude tudíž nutné hlásit všechny zaměstnance pracující jako DPP organizaci ČSSZ. Tímto krokem budou kontrolovány souběhy dohod u více zaměstnavatelů a budou rozpoznávány případy, ve kterých nedochází jen k doplňkovému příjmu.

OSVČ tedy budou nově více přispívat a vyšší množství peněžních prostředků se projeví v možnosti přispívat dostatečnými částkami během penzí. Avšak firmy budou mít vyšší odvody, což může v krajních případech razantně ovlivnit celkový provoz. V nejhorším případě by tento scénář vedl k zánikům podniků (potenciálně), což by opět mělo za následek méně peněz na důchody, více vyplácených dávek na úradech práce a vyšší nezaměstnanost. Forma DPP nadále nebude tak lákavá. A to nejen z pohledu penzijního, ale i např. dávkového, jelikož na DPP se nevztahuje zaměstnanecká podpora (během covidového období se na DPP nevztahovalo tzv. ošetřovné). Těchto dohod proto pravděpodobně ubude, jelikož se dále nebude jednat o tolik výhodnou formu pracovní dohody. Čeští zaměstnavatelé tedy budou pobízeni hledat jiné alternativy. Tyto preventivní kroky mohou ale zavinit častější obcházení pravidel.

4.7 Aktuálně projednávané návrhy

Dne 1. 3. 2024 se vyjádřil ministr práce a sociálních věcí Marián Jurečka ke změnám, které byly ministerstvem dokončeny a budou nyní předloženy poslanecké sněmovně k projednání. Dle ČT24 (2024) je novela soustředěna na:

- zvyšování důchodového věku nad 65 let po roce 2030 podle doby dožití lidem, kterým bude 50 let
- postupné snížení výpočtu nových důchodů mezi lety 2026 až 2035, zohledňovat se bude menší část z výdělku
- minimální důchod ve výši 20 procent průměrné mzdy, nyní je to deset procent a k tomu 770 korun
- dřívější důchod pro náročné profese až o pět let při odpracování stanoveného počtu směn v rizikovém prostředí, zaměstnavatelé budou mít na pracovníky o pět procent vyšší odvody
- odpuštění sociálních odvodů 6,5 procenta pracujícím starobním důchodcům a důchodkyním místo navyšování jejich penze za práci navíc
- nahrazení výchovného na první a druhé dítě započítáním fiktivního příjmu za dobu péče při stanovení výše důchodu
- dobrovolný sdílený vyměřovací základ manželů pro výpočet důchodu
- poloviční krácení u předčasného důchodu, pokud člověk pracoval a platil odvody 45 let

5 Politické faktory vztahující se k důchodové reformě

V této části bakalářské práce bude pohlíženo na politické problémy, jež jsou úzce spjaty s tématem reformy penzí během vlády Petra Fialy (ODS) v letech 2021–2025. Politické reformy se jen velmi zřídka nesetkají s problémy, které je zapříčiňují, pozastavují, přerušují nebo také výrazně pozměňují. Reforma důchodů se v českých zemích již několik let plánovala, ale léta se nedařilo ji dotáhnout do zdárného konce. Někteří se mohou domnívat, že minulé vlády došly k závěru, že reformy zatím není potřeba. Kostlivec se ale pravděpodobně nachází jinde. Vždy, když se aktuálně vládnoucí politická hnutí nacházejí v nepřízni voličů (politické skandály), v závažných situacích (covid-19 či jiné krize) nebo zkrátka považují změny systému za příliš rizikové, bývají pohnutky ke změnám rychle přetransformovány v myšlenky poněkud přízemnější.

Podkapitoly se věnují analýze demografického vývoje obyvatelstva, rozpočtové situace a vnímání důchodové reformy občany dle dat získaných dotazníkovým šetřením.

5.1 Vývoj lidské populace

Důchodové a jiné systémové reformy se dějí po celém světě každých pár let. Dokonce se očekává, že se s nimi v budoucích letech „roztrhne pytel“. Pokud se ovšem během následujících několika let nepodaří přijít na vhodný mechanismus úprav, který by bylo možné spolehlivě užívat alespoň po dobu několika generací, pak nebudou úspěšné. Systém důchodů v ČR přestal být ekonomicky udržitelný, tudíž je nutné z důvodu nedostatečného přílivu peněz systém podmínkám přizpůsobit. Proč ale na důchody v současné době (nebo spíše na důchody v budoucnu) nejsou peněžní prostředky? Je to především kvůli demografickému vývoji českého (i světového) obyvatelstva. Tomuto tématu byl v práci věnován nepatrný prostor již dříve, tato kapitola bude ale zaměřena především na rozbor vývoje obyvatelstva ve světě. Obrázek zobrazující grafické věkové rozložení českého obyvatelstva ke konci roku 2022 je uložen v přílohách (Příloha A).

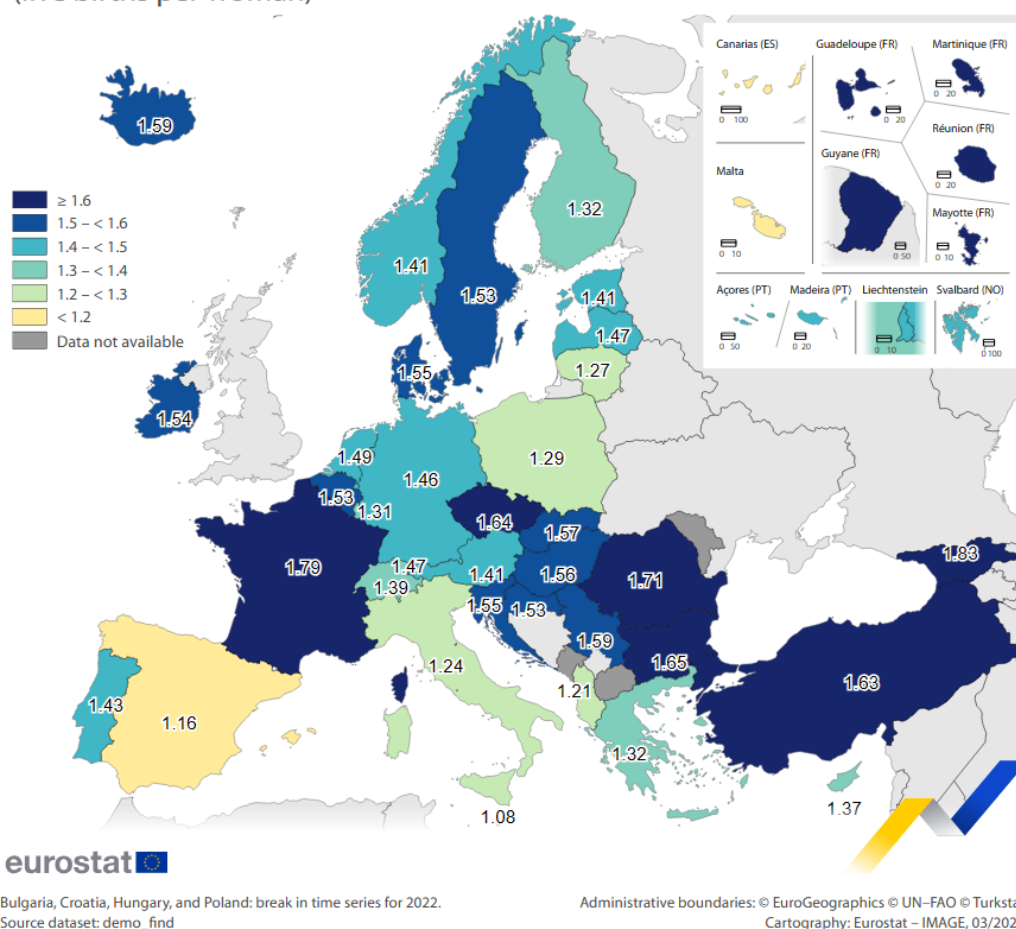
Dne 7. března roku 2024 vyšel na statistickém serveru Eurostat (2024) článek, jenž se věnoval studiu porodnosti členských zemí Evropské unie roku 2022. Dle dat se porodnost ve státech EU v roce 2022 pohybovala okolo 3,88 mil. dětí, zatímco v roce 2008 nabyla hodnoty 4,68 mil. Průměrná porodnost na jednu ženu v roce 2022 byla spočtena na 1,46, ve srovnání s rokem 2001 se jedná o podobné číslo. Od roku 2001 se maximální hodnota

pohybovala okolo 1,6. V posledních letech průměrná porodnost v EU klesá a na nárůstu obyvatelstva má výrazný podíl migrace.

Dle obrázku (Obr. 5-1) porodnost v jednotlivých státech EU ovládla Francie s 1,79 dítěte na ženu. Česká republika dosáhla s průměrem 1,64 na obdivuhodné 4. místo. Naopak nejnižších hodnot dosáhly státy jako Malta, Španělsko nebo Itálie. (Eurostat, 2024)

Obr. 5-1: Porodnost na ženu v zemích EU v roce 2022

Total fertility rate, 2022 (live births per woman)

Zdroj: Eurostat

O'Neill (2024) v únoru ve svém článku na serveru Statista uvedl své poznatky o porodnosti. Pozornost bude nyní věnována globální porodnosti mezi roky 1950 až 2021 (také uváděl dodatečný odhad až do roku 2100). V letech 1950 až 1965 se pohybovala světová porodnost okolo pěti dětí na ženu. Od roku 1968 ale porodnost začala klesat

a onen úpadek přetrvává dodnes. V 70. letech klesla hodnota na 4, na začátku 90. let na 3 a v současné době se pohybuje okolo 2,31. (O'Neill, 2024)

Do roku 2021 se jednalo o čísla podložená data, ale od roku 2022 šlo pouze o odhady na základě věku dožití a dosavadní porodnosti. Propad porodnosti sice od 20. let 21. století není tak razantní jako např. v letech 70., ale stále přetrvává. Ke konci 60. let 21. století je předpovídaný pokles porodnosti na dvě děti na ženu. A okolo roku 2100 je anticipována porodnost okolo 1,84. K odhadu porodnosti je v článku přidána statistická predikce, která uvádí, že během 80. let 21. století začne světová populace klesat. (O'Neill, 2024)

V přílohách bude uveden obrázek (Příloha B) ze serveru The World Bank, který zobrazuje porodnost ve světě na ženu v roce 2021. Porodnost jednotlivých zemí je zde vyznačena dle tmavosti odstínu dané země.

Vývoj obyvatelstva nesporně závisí i na průměrném věku dožití. Dyvik (2023) na internetovém serveru Statista zveřejnil krátký komentář k tématu věku dožití ve světě mezi roky 1990 až 2100. Věk dožití již mnoho let trvale stoupá, avšak vlivem válečných konfliktů, hospodářských krizí nebo virových epidemií se křivka dožití nepohybuje jen směrem vzhůru. Např. mezi lety 2019 až 2021 došlo k pádu věku dožití z 72,8 na 71 let. Dnes se hodnota pohybuje okolo 73 let, ale v roce 2100 se očekává kolem 82 let.

Přestože porodnost ve vyspělých státech klesá, ve většině evropských států populace stoupá, a to zejména vlivem migrace. Proč ale porodnost klesá? Mnohé mladé páry si dnes často stěžují na až nepřátelské podmínky pro pořízení vlastních dětí. Především jde o vysoké ceny dětské výživy, pomůcek, nemovitostí apod. Mladí lidé dnes mnohem déle studují, s čímž se pojí pozdější vstupy do zaměstnání. Dnes mladí studují nejen více, ale i mnohem déle, tudíž se obdržené vysokoškolské tituly stávají stále běžnějšími. Dle ČSÚ (2023) se od roku 1989 počet studentů VŠ téměř ztrojnásobil. Dalšími aktuálními tématy jsou dále zhoršená plodnost, vlivy internetu nebo také změny postojů párů k dětem.

Důchodové systémy (zejména ty průběžně financované) potřebují dětí co nejvíce, aby mohly udržitelně fungovat po co nejdelší dobu. Proto je nutné rodiny s dětmi vhodnými příspěvky podporovat a určité mechanismy v systému upravit demografickému vývoji. Věk vstupu do důchodu je dle důchodové reformy v ČR počítán dle aktuálního věku dožití (u žen i podle počtu dětí). Když se bude tedy věk dožití např. prodlužovat,

u důchodového věku dojde k posunu také. Cely svět čelí scénáři, ve kterém budou časem lidé pracovat do 70 let. Bude tedy nutné upravit trh práce tak, aby bylo těmto lidem umožněno pracovat co nejdéle a aby mladí nebyli tolik nepostradatelní, jelikož se těm dnešním počtům možná už nebudou nikdy přibližovat. Jako možné řešení se nabízí razantně pobízet ke vzniku rodin s dětmi a ideálně vstupovat na trh práce co nejdříve.

5.2 Hospodaření českého důchodového systému

Dalším pádným důvodem, proč je důchodová reforma nezbytná, je deficit hospodaření důchodového systému. V přílohách (Příloha C) je uložen obrázek získaný ze stránek Ministerstva financí České republiky (2024), který zobrazuje stav českého důchodového systému v letech 2000 až 2023. Příjmy jsou tvořeny zaplaceným pojistným do důchodového pojištění včetně dobrovolného pojištění. Systémové výdaje se skládají z výdajů na dávky důchodového pojištění včetně výdajů na správu. Dle tabulky uvedené na stránkách MF se kumulované saldo hospodaření systému důchodového pojištění v roce 2015 zastavilo na částce -38,91 mld. Kč. Číslo se zdá být zářející, jelikož je záporné, ale ve srovnání s jinými byl tento rok mimořádně zdařilý. Poslední kladné saldo hospodaření je uvedeno v roce 2019 (16,44 mld. Kč). Od roku 2013 do 2023 bylo nejzápornější kumulované saldo důchodového pojištění v roce 2023. Hodnota se pohybovala okolo -72,79 mld. Kč. Ze zveřejněných čísel je možné vyvodit, že výdaje systému signifikantně převyšují příjmy, je tedy nutné v zájmu budoucích generací dostat saldo hospodaření opět pod kontrolu.

Další nepostradatelný ukazatel se nazývá „podíl výdajů na dávky důchodového pojištění na HDP (v %)“. Síla této formy zobrazení stavu vybraného státního hospodaření spočívá v průhlednosti a v možnosti srovnání s ostatními zeměmi. HDP každého státu lze chápat jako jeho sílu nebo velikost dané ekonomiky. Průhlednost spočívá ve skutečnosti, která uvádí, že pokud se ve státě výdaje konkrétního sektoru v poměru k HDP nekontrolovatelně zvětšují, nevěstí to nic dobrého. Další užitečná vlastnost veličiny se týká srovnatelnosti. Když je zrak veřejnosti upřen na hospodaření důchodového systému v roce 2020, které činily dle MF (2024) 525,99 mld. Kč, z pohledu české ekonomiky jde o obrovské číslo. Ale ta samá hodnota by pro větší ekonomiky (např. pro USA, Čínu nebo Indii) byla bezesporu vysněnou. Níže je uveden graf (Obr. 5-2) z internetových stránek MF, který zobrazuje daný ukazatel v ČR v letech 2000 až 2023.

Obr. 5-2: Podíl výdajů na dávky důchodového pojištění na HDP (v %)

Zdroj: ČSÚ, MPSV, MF

V Seznamu příloh (Příloha D) je přiložen graf zobrazující vybrané státy a jejich procentní výdaje na důchody vůči HDP v roce 2021. Pro zajímavost: Dle Statista (2023) se ukazatel v Číně v roce 2021 pohyboval na hodnotě 5,2 %. Dle obrázku v přílohách byla průměrná míra veličiny v členských státech Evropské unie vykalkulována na cca 13 %. V České republice byla hodnota zastavena na cca 9 %. Oproti jiným zemím jsou tedy výdaje poměrně přijatelné, ale není možné s touto skutečností nebojovat a doufat, že se vývoj vlivem krizí, válek a jiných hospodářských vlivů nezmění.

5.3 Dotazníkové šetření – vnímání změn občany

Dle ČT24 (2024) loni stát důchodcům vyplatil o 73 miliard korun více než získal na pojistném. A již za leden 2024 skončil důchodový systém v mínusu za dalších 8 miliard korun. Současná důchodová reforma se týká svým způsobem celé české populace. Nejméně ji registrují snad jen nemladší občané, neboť problematika důchodů je jim vzhledem k jejich věku vzdálená. Vzhledem k záporné bilanci veřejných peněz je nutné na důchodech chytře ušetřit, a naopak přijít na nové metody, jak do systému dostat více prostředků. Potenciální změny jako první ucítí samozřejmě běžní lidé. Občané však tvoří nejdůležitější faktor, který rozhoduje o nadcházejícím směru politiky státu prostřednictvím voleb.

K získání povědomí o názorech občanů ČR byl přes „Formuláře Google“ vytvořen dotazník, který byl vybraným jedincům rozeslán k dobrovolnému, upřímnému a především anonymnímu vyplnění. Získaná data pomohou odhadnout, jaké postoje česká populace k tématu zastává, např. jaké změny považují za nezbytné, jaké naopak za zbytečné anebo zda nemají k tématu dostatečné informace. K získání respondentů bylo využito především sociálních sítí a také přímého zaslání blízkým osobám. Dotazník byl vyplněn 68 dobrovolníky.

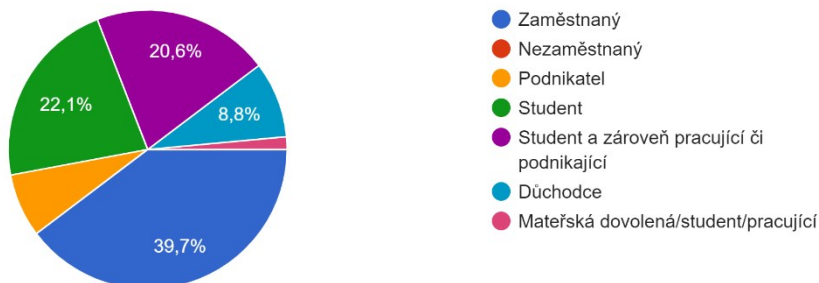
Dotazník se skládá z 11 otázek, z nichž je 8 povinných. Povinně vyplnitelná sekce dotazníku obsahující prvních 8 otázek se věnuje zaprvé rozpoznání občanů z fyziologického hlediska – pohlaví a věk. Dále byla jedna otázka využita k určení pracovní aktivity jedinců. Poté byly otázky směřovány k získání informací ohledně samotné reformy. Dotazník obsahuje také druhou sekci, která byla určena jako zcela dobrovolná. Tato frakce je reprezentována třemi posledními otázkami, které se tážou na názory ohledně konkrétních plánovaných změn v českém penzijním systému či mechanismů jeho fungování.

5.3.1 Povinná část dotazníku

První otázka posloužila k získání informací ohledně pohlaví respondentů. Dotazník byl vyplněn 40 ženami (což tvořilo přibližně 59 %) a 28 muži. Dále byl zjišťován věk. Majoritní většina osob se nacházela ve věkovém rozmezí od 20 do 29 let. Zbylé věkové kategorie byly rozděleny téměř rovnoměrně (v každé skupině cca 5 hlasů). Ve třetí otázce přišla řada na rozdělení do skupin podle ekonomické aktivity. Data z prvních 3 otázek poslouží později k vyvozování závěrů, např. „důchodci se převážně domnívají, že změna xy je zbytečná.“ Téměř 40 % respondentů se označilo jako zaměstnaný, zatímco skupiny studentů a pracujících studentů se pohybovaly na menších ale sobě podobných číslech (cca 20 %). K šetření se připojilo i pár podnikatelů, důchodců. Nikdo se neoznačil jako nezaměstnaný. Obrázek zobrazující otázku a odpovědi (Obr. 5-3) je uveden níže.

Obr. 5-3: Otázka č. 3

Jste...
68 odpovědí

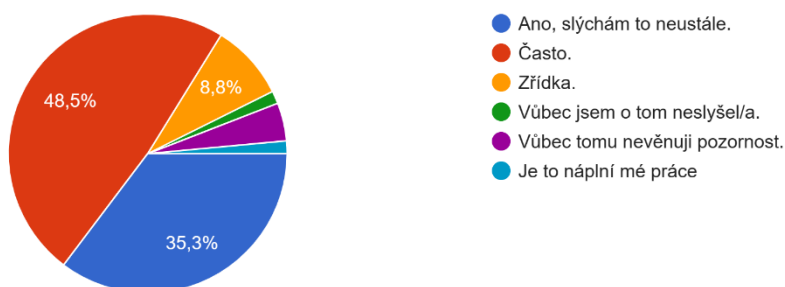

Zdroj: Vlastní zpracování

Od otázky číslo 4 se dotazník začal soustředit na důchodový systém. Účelem otázky bylo zjistit, jak často jsou respondenti tomuto pojmu (nebo souvisejícím) vystavováni. Tedy jak zdařile je pojem šířen či jak toto téma občany zajímá. Téměř polovina dobrovolníků dle svých odpovědí o tomto problému slyší často. Výrazná většina (cca 83 %) tomuto pojmu dle čísel věnuje pozornost. Jen jediná osoba odpověděla, že o tomto pojmu vůbec neslyšela (jednalo se o studenta). Doplnující detaily odpovědí ke čtvrté otázce lze prohlédnout níže na obrázku (Obr. 5-4).

Obr. 5-4: Otázka č. 4

Zaslech/a jste v poslední době pojmy: "Důchodová reforma", "Neudržitelnost důchodového systému" apod.?
68 odpovědí

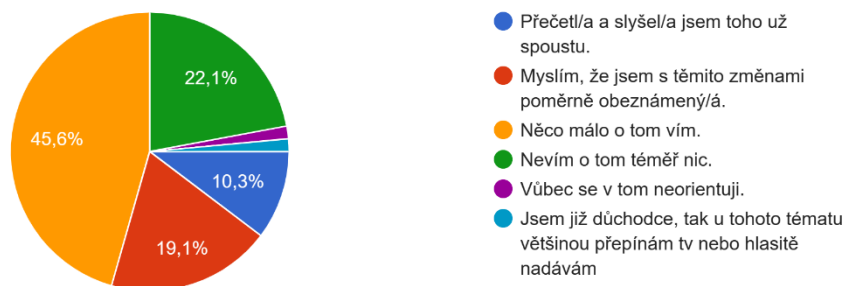

Zdroj: Vlastní zpracování

Pátá otázka byla směřována k získání podloženého odhadu, jak se lidé dle svých slov ve změnách penzijního systému orientují. Téměř 50 % účastníků označilo možnost, která reprezentuje průměrnou orientaci. Lehce přes 1/5 dobrovolníků zvolilo možnost „Nevím o tom téměř nic.“ A jen 10 % se domnívá, že jsou se změnami dobře obeznámeni. Zde je možné si všimnout zmírnění zájmu o detaily, pravděpodobně kvůli obavám z komplikovanosti tématu. Lidé sice vědí, že ke změnám dojde, ale převážně nevědí, o jaké půjde. Především jde o mladší respondenty, kteří toto téma často považují za irelevantní či složité. Graf zobrazující odpovědi je přiložen níže (Obr. 5-5).

Obr. 5-5: Otázka č. 5

Kolik si myslíte, že toho o současně probíraných změnách důchodového systému víte?
68 odpovědí

Zdroj: Vlastní zpracování

Otázka č. 6 byla formulována takto: „Proč si myslíte, že se úpravám důchodového systému současná vláda začala věnovat?“ Účelem bylo zjistit, co dle lidí zapříčinilo nutnost změny současného systému penzí. Odpovědi byly v tomto případě psány každým dobrovolníkem individuálně, tudíž bylo pro každého možné se vyjádřit přesněji a dle svého uvážení.

Většina respondentů považovala za hlavní důvod nedostatečný příliv peněz do systému, velké výdaje státu na samotné důchody a na jiné podpory nebo také špatně navržený systém. Někteří dále tvrdili, že se vláda pokouší těmito kroky na důchodcích ušetřit, aby snížila schodek rozpočtu, anebo se pokoušejí získat peníze do vlastních kapes. Obrázek obsahující některé odpovědi (Obr. 5-6) je uložen níže.

Obr. 5-6: Otázka č. 6

Proč si myslíte, že se úpravám důchodového systému současná vláda začala věnovat?

68 odpovědí

Česko, jako ostatní rozvinuté země, se potýká s demografickými problémy, jako nárůst průměrné délky života a pokles porodnosti, toto dohromady tvoří výsledek, že se zvyšuje podíl starších občanů vůči těm mladým, kteří se podílí na tvorbě státního rozpočtu a důchodu. To klade tlak na finanční udržitelnost současného důchodového systému

Protože tlak na toto téma je už dlouhodobě a poslední reforma se jim nevydařila, neboť do ní dobrovolně vstoupilo malé množství lidí.

Nejsou prachy

Neudržitelné saldo státního rozpočtu, které způsobuje to, že si stát musí půjčovat i na své mandatorní výdaje, čímž vznikají obrovské úroky, které zatěžují budoucí fungování státního rozpočtu. Valorizace důchodů nejvíce ovlivňuje státní rozpočet, neboť je to největší položka státního rozpočtu.

Protože začala mít široká veřejnost povědomí o tom, že se vláda nepostará o mladé lidi, až budou v důchodu.

Potřebuje ušetřit na důchodech

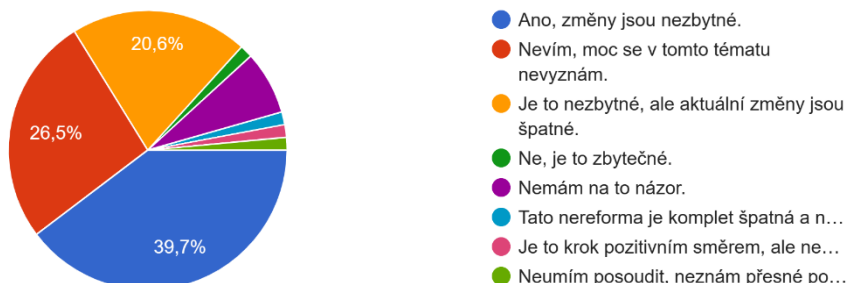
Zdroj: Vlastní zpracování

Otázka č. 7 byla opět směřována k reformě, ale poněkud z jiného úhlu. Zobrazení formou grafu (Obr. 5-7) je níže. Zde se respondenti vyjadřovali k tématu, zda je současná reforma penzí skutečně potřebná. Téměř 40 % respondentů se domnívalo, že změny důchodového systému jsou nezbytné. Lehce přes 1/4 odpovídajících se pokládalo za nedostatečně obeznámené s tématem, aby se konkrétně vyjádřili. A v neposlední řadě se 20 % vyjádřilo ke změnám jako ke zbytečným.

Obr. 5-7: Otázka č. 7

Je podle Vás současná důchodová reforma krok správným směrem?

68 odpovědí

Zdroj: Vlastní zpracování

Poslední otázka v povinné sekci dotazníku umožnila respondentům se opět volně rozepsat. Otázka byla formulována následovně: „Jaký máte na probírané změny v důchodovém systému názor? Můžete uvést, proč Vás toto téma nezajímá nebo Vás minulo?“

Ve většině případů byly postřehy ke změnám pozitivní. Mnoho jedinců se ale také v tématu považovalo za nedostatečně vzdělané, a tudíž nebylo možné své názory uvést či řádně podložit (šlo převážně o studenty a jiné mladší ročníky). Někteří dále považovali změny za špatné či pozdě prosazené. Nejčastěji byly připomínky fokusovány na neustálé zvyšování důchodového věku a zhoršování sociální pomoci od státu k lidem. Níže je uvedeno několik zajímavějších odpovědí k této otázce (Obr. 5-8).

Obr. 5-8: Otázka č. 8

Jaký máte na probírané změny v důchodovém systému názor? Příp. můžete uvést proč Vás toto téma nezajímá nebo minulo.

68 odpovědí

Nemám žádný názor
Je to potřeba změnit ale šlo by to i jinak
Myslím že téma je aktuální a změny jsou nutné. Navíc by se o tom mělo psát a hovořit více v médiích
Je vidět, že stát chce motivovat lidi ke spoření si větších částek a tím si pokrýt svůj důchod, ale zároveň je to nepřímá řečeno: Spořte si více, protože my s naším hospodařením pro vás spíš moc peněz mít nebudem. Takže je to dost varovný signál.
Dříve umřu
Myslím si, že změny měly být schváleny již dávno. To, že populace bude stárnout je známý fakt a mentalita, kdy stát "naučil" důchodce nastavit ruku a dostanou zaslouženou penzi je špatná. Důchody by měly být vypláceny, ale pouze jakožto příspěvek, ne jako plnohodnotná náhrada příjmu. Od toho slouží různé penzijní fondy a dávky, pokud se důchodce dostane do špatné finanční situace. Třetí pilíř mi dává smysl a myslím si, že minimálně 40 % důchodu by si měl každý naspořit sám.

Zdroj: Vlastní zpracování

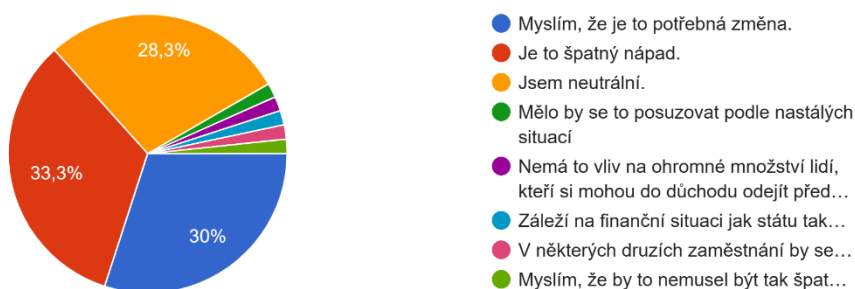
5.3.2 Nepovinná část dotazníku

Ve druhé části dotazníku byly otázky formulovány konkrétněji a poskytovaly možnost se nad konkrétními změnami a jinými prvky reformy více zamyslet. První otázka zněla: „Víte, na jakém principu funguje současný důchodový systém (neboli co je to průběžný důchodový systém)?“ Účelem otázky bylo zjistit, zda si lidé uvědomují, jakým způsobem do českého důchodového systému peněžní zdroje proudí a kam naopak odplouvají. Seznámení se s tímto mechanismem by mělo být nápomocné k lepšímu zasvěcení do situace, ve které se penzijní systém nachází a proč jsou nutné jeho změny. K otázce bylo získáno 48 odpovědí, které bylo možno rozdělit na tři skupinky („vím“, „nevím“ a „nejsem si jistý/á“). Odezvy byly početně téměř shodné, tudíž každá skupina byla složena z cca 33 % odezev. Hlavní příčina u nejistých odpovědí bezpochyby spočívá v odbornosti názvu „průběžný důchodový systém“. Kdyby byl průběžný systém vhodně v dotazníku popsán, zcela jistě by si mnoho respondentů uvědomilo, že tento systém poznávají a slýchají o něm. A poté by byla pravděpodobně odpověď „ano“ v dotazníku zastoupena více.

Otázka číslo 10 se vztahovala ke změnám u předčasných důchodů. Pro lepší zjasnění do problematiky bylo uvedeno, že již nebude možné vstoupit do předčasného důchodu 5 let předem, ale jen o 3 roky dříve. Znovu lze odpovědi rozdělit na 3 skupiny. Jako nejčastější odpověď byla volena možnost: „Je to špatný nápad.“ Někteří lidé dále uváděli, že záleží na individuální fyzické zdatnosti jednotlivce či na jeho finanční situaci. Pro mnohé lidi se nabízí předčasný důchod jako příjemná alternativa pro případ, kdy by např. už kvůli fyzickému stavu pracovat nechtěli či nemohli. Tato alternativa sice stále zůstává proveditelná, ale ne v tak výhodné a dostupné podobě jako v minulosti, tudíž byly negativní reakce v jisté míře očekávané. Níže je obrázek s odpověďmi (Obr. 5-9).

Obr. 5-9: Otázka č. 10

Často probíraným tématem je zpřísnění předčasného vstupu do důchodu. Dříve bylo možné vstoupit do předčasného důchodu 5 let předem, nyní to bude...žné o 3 roky dříve. Jaký máte na toto téma názor?
60 odpovědí

Zdroj: Vlastní zpracování

Aktuálním tématem je nadále téma náročných profesí, jemuž byl věnován prostor v poslední otázce. Tazatelé se měli vyjádřit k otázce, zda by se při žádosti o předčasný důchod měly zohledňovat rizikové profese (ty, u kterých nejde vliv rizik eliminovat ochrannými pomůckami). Bylo získáno 54 odpovědí, ve kterých se mohli lidé sami svěřovat dle osobní úvahy. Výrazná většina odpovědí byla k návrhu pozitivní. Některé ale obsahovaly obavy z nespravedlnosti či obtížnosti výběru těchto profesí. Koneckonců je tato skupina profesí identifikována dle výskytu jistých jevů (tepla, vibrací apod.), které se často zaznamenávají a analyzují obtížně. K nahlédnutí jsou níže uvedené některé odpovědi (Obr. 5-10).

Obr. 5-10: Otázka č. 11

Uveďte svůj názor na zohledňování rizikových profesí (jde o profese, u kterých nejde vliv rizik eliminovat ochrannými pomůckami). Myslíte, že je v pořádku, aby bylo občanům pracujícím v těchto profesích umožněno vstoupit do předčasného důchodu, aniž by jim byl důchod krácen?

54 odpovědí

Je složité posoudit, kdo a jak je svojí prací zatížen. Určitě je vhodné některé profese v tomto bonifikovat, ale najít vyváženost je snad až nemožné.

Z pohledu Čecha vím, že toho budou všichni zneužívat a budou se snažit že svého povolání udělat též rizikové, aby získali jak možnost dotací, tak odchodu do důchodu dříve

Určitě dobrá změna.

Správný krok.

Stejná odpověď jako na otázku výše... věřím že tato volba je správná

To je za mě správně, nesmí se opomíjet zdraví.

Nevím teď přesně o jaké profese se to má rozšiřovat, každopádně je to potřebné, protože některé profese se opravdu do 70 dělat nedají a překvalifikovat se ve vyšším věku na jinou práci, když je notabene tělo zhutované dosavadní prací, není určitě nic jednoduchého.

Zdroj: Vlastní zpracování

5.3.3 Závěr z šetření

Ze získaných dat lze k tématu důchodové reformy vyvodit několik závěrů, které je možné pokládat za důležité při analýze vnímání této problematiky občany ČR. Reforma je záměrně konstruována způsobem, který ztíží současnou situaci, aby systém mohl adekvátně sloužit i v budoucnu. Jistě by bylo možné plošně zvýšit sazbu sociálního pojištění, které je placeno povinně. Toto řešení by ale vedlo ke stále výraznějšímu rozevírání nůžek mezi ekonomicky aktivními občany a důchodci. Lidé by měli méně peněz, bylo by na důchody, ale poměr seniorů vůči pracovníkům by se stále zvyšoval, což by způsobovalo neustálý nárůst zmíněné sazby. Je nutné navrhnout úpravy, které zmírní demografický vývoj. Lidé uvedené korekce považují za dostatečně opodstatněné a ze sociálně-ekonomického hlediska nutné. Doba se vyvíjí způsobem, který už nebude pravděpodobně občanům sociálně pomáhat v takové míře. Mladší lidé se ale tématu penzí příliš nevěnují, což není překvapivé. Než současné dívky a chlapi nabudou důchodového věku, důchodový systém se jistě mnohokrát pozmění a reforma současná bude v průběhu jejich důchodů hrát roli spíše minimální. Starší ročníky naopak vidí situaci pesimističtěji.

V mnoha případech vnímají úpravy jako populisticky motivované či hloupě navržené. Nejvíce by se aktuální reformou měli zabývat lidé, kteří vstoupí do důchodu během následujících 15 let, jelikož se reformy většinou dějí v takovémto časovém rozmezí a kvůli vývoji obyvatelstva (Příloha A).

V nadcházejících obdobích nebude sociální podpora státu tak samozřejmá a výrazná, jak tomu je nyní. Individuální příprava na důchod bude stále aktuálnější.

5.4 Autorovy poznámky k tématu práce

Politici musejí vždy brát v úvahu nejen budoucnost státu, ale i svou vlastní kariéru. Kdyby např. došlo k navýšení důchodového věku na 72 let, důchodový systém by možná byl zachráněn na dalších 20 let. Odezvy obyvatelstva by ale byly „nelítostné“ a jistě by nadcházející volby pro vládnoucí strany nedopadly dobře. Proto musejí politici volit mezi řešením nejlepším a nejpříjemnějším. Problém se tedy pojí obecně s konceptem politiky. Transformování na systém méně populistický a více zásluhový se tedy zdá jako logický krok, proces přeměny a jeho metody fungování by vyžadovaly velkou porci fantazie a odhodlání. Ideální politický systém by měl být postaven na touze sloužit státu a jeho obyvatelstvu, a ne sobě samému. Toho lze dosáhnout např. tím, že výše příjmů politiků by měly být regulovány pouze občany; mělo by jít o jediný zdroj jejich příjmů. Samozřejmě je nutné, aby příjmy byly pro vykonavače profese dostatečně atraktivní.

Kromě politiky je také nutné zmínit trh práce, který bude v blízké budoucnosti obohacen o velké množství uchazečů a pracovníků starších 60 let. Pokud budou tito lidé nuceni pracovat déle, tak zcela jistě početná množina uchazečů práci nenajde, což navýší nezaměstnanost a zapříčiní vyšší státní výdaje skrze sociální dávky. Zmíněný vývoj trhu práce by měl ideálně vést k přizpůsobení samotných firem. Řeč je o úpravě profesí anebo o vzniku nových specializací, které by byly určeny právě pro brzké či nové penzisty.

Další zmiňovaný problém se týká mladších ročníků. Studenti jsou dnes při ukončení studia starší než kdy dříve. Stát by je tedy rád také dříve začlenil na trh práce. Nabízí se formy regulace vstupů na VŠ nebo atraktivnější nabídky práce po dokončení středoškolského studia. Regulace by mohly probíhat formou vstupních či talentových testů. Dalším tématem jsou zakončení studia. Uchazečů bez maturity (nebo bez VŠ) se dnes v jistých odvětvích ujme jen malé množství zaměstnavatelů, přestože na onom postu

maturita bývá často zcela zbytečná. Je třeba očekávání zaměstnavatelů upravit tak, aby mladí mohli začít navštěvovat zaměstnání s nadějnými vyhlídkami do budoucna i bez vysokoškolského vzdělání či maturity. Spousta mladých chlapců a dívek se učí ráda a rychle, a to nejen ve školách.

Zvýšení porodnosti je také problém, který nelze vyřešit bez pomoci státu. Přestože je dnes na základě vnějších vlivů migrace do ČR vítaná, nelze ji pokládat za přirozený přírůstek. Většina přistěhovalců pravděpodobně společně se svými rodinami po krátkém čase ČR opustí a počet obyvatel bude opět zredukován. Stát by se tedy měl zaměřit na podporu mladých párů, které mají zájem se na přírůstku obyvatelstva podílet.

Vzhledem ke stálému prohlubování podílu starších občanů ku ekonomicky aktivním je třeba diskutovat o dalších formách strádání peněz na důchody. Jedním řešením je 3. pilíř, ten je ovšem zřídka využíván. Řada občanů tedy v budoucnu uchopí svůj důchod do vlastních rukou a bude pátrat po vlastním zdroji financí na tuto dnes mnohými obávanou část života. Řeč přichází mj. na 2. pilíř, ve kterém hrály důležitou roli firmy, bylo by ale nezbytné pilíř upravit více k libosti lidí.

Závěr

V teoretické části práce jsme se nejprve zabývali tématem sociální politiky, kde byly vysvětleny vlivy onoho konceptu na domácnosti a na firmy. Dále byl věnován prostor tématu zahraničních důchodových systémů a jejich reform. Zmíněny byly také návrhy k pozměnění důchodového systému v ČR, které byly inspirovány poznatky z této kapitoly. Šlo především o nezbytnost odsouvání věkové hranice pro vstup do důchodu či o použitelné formy fondového šetření na důchody. V posledním bodu teoretické části práce jsme se věnovali českému důchodovému systému a jeho historii.

V praktické části jsme se zabývali samotnou důchodovou reformou. Dle dat získaných především ze stránek MPSV se jednalo především o formy šetření (snižování výší důchodů, zmírňování valorizace), ale i o zkvalitnění pomoci potřebným (vdovské a vdovecké důchody, předčasné důchody). Stát se tedy pokouší důchody současným a budoucím důchodcům snižovat, aby penzisté v následujících letech dostávali také důstojné důchody. Bude ale nutné se na tuto kapitolu života připravovat i individuálněji, jelikož se šetření v blízké budoucnosti pravděpodobně nezastaví.

V další kapitole praktické části práce přišla řada na politické problémy. Demografický vývoj se týká většiny vyspělých zemí. Je nutné podporovat mladé páry k zakládání rodin. Jelikož většinu vyspělých zemí trápí nízká porodnost, státy přistupují k odsouvání důchodového věku a ke snižování výší důchodů. Mnoho lidí si bohužel tento problém nepřipouští a vnímají většinu navrhovaných reform jako zradu od státu, který se k nim postavil zády.

Změny týkající se důchodové reformy získaly mnoho odpůrců, ovšem dotkne se majoritní většiny občanů České republiky. K udržení důchodového systému v budoucnosti zkrátka bylo nezbytné prosadit tyto nepopulární kroky, neboť by hrozilo, že v budoucnu se systém zhroutí. Domácnosti nyní sice budou v zaměstnáních trávit více času a firmy se budou muset přizpůsobovat více svým zaměstnancům. Je to sice nepříjemné, ale stále současné reformy nepřinášejí fatální a zásadní zásah do života českých občanů ani do fungování firem. Kdyby změny nenastaly, v budoucnu by nám hrozily mnohem horší scénáře, než o kterých je nyní řeč.

Seznam použitých zdrojů

Knihy

Brodsky, R. (2023). *After Dictatorship: Instruments of Transitional Justice in Post-Authoritarian Systems*. De Gruyter Oldenbourg. Dostupné z <https://doi.org/10.1515/9783110796629-008>

Kuhlmann, J., & Nullmeier, F. (2022). *Causal mechanisms in the global development of social policies*. Springer International Publishing AG. Dostupné z Databáze ProQuest Ebook Central - Book Details

Loužek, M. (2015). *Důchodová reforma*. Karolinum. Dostupné z: Bookport – On-line knihovna pro každého | Bookport - Důchodová reforma

Mankiw, Gregory, N. (2009). *Zásady ekonomie*. Grada Publishing.

Mertl, J., Barák, V., Bartůsková, L., Brabec, P., Durdisová, J., Krebs, V., Průša, L., Špalková, D., Výchová, H. & Žižková, H. (2023). *Sociální politika*. Wolters Kluwer. Dostupné z Sociální politika, 7. vydání | Bookport

Potůček, M. (2019). *České důchody*. Karolinum. Dostupné z Bookport – On-line knihovna pro každého | Bookport - České důchody

Odkazy

Bělovská, N., & Skořepa, M. (2023). *Nezaměstnanost. Jaká míra je ideální a jak se k ní dostat*. Český rozhlas. *Nezaměstnanost. Jaká míra je ideální a jak se k ní dostat?* | Plus (rozhlas.cz)

Budai, D. (2022). *Dřívější důchod pro náročné profese: Jurečka předložil nový návrh, má jít jen o 9000 lidí*. České důchody. *Dřívější důchod pro náročné profese: Jurečka předložil nový návrh, má jít jen o 9000 lidí* (ceskeduchody.cz)

Budai, D. (2023). *Chystá se předčasný důchod pro náročné profese: Rozhodne vliv pracoviště na zdraví*. České důchody. *Chystá se předčasný důchod pro náročné profese: Rozhodne vliv pracoviště na zdraví* (ceskeduchody.cz)

Budai, D. (2024). *Náhrada výchovného k důchodu: Jak má fungovat fiktivní vyměřovací základ*. České důchody. *Náhrada výchovného k důchodu: Jak má fungovat fiktivní vyměřovací základ* (ceskeduchody.cz)

ČBA Monitor (2023). *Poslední prognóza ČBA*. Dostupné dne 18.2. 2024 z Domovská stránka | ČBA Monitor (cbamonitor.cz)

Česká národní banka (2018). *Charakteristika skupin spotřebního koše využívaných pro hodnocení inflace*. Dostupné z Charakteristika skupin spotřebního koše využívaných pro hodnocení inflace - Česká národní banka (cnb.cz)

Česká národní banka (2024). *Prognóza ČNB – zima 2024*. Dostupné z Aktuální prognóza ČNB - Česká národní banka (cnb.cz)

Česká správa sociálního zabezpečení (2024). *Průměrná výše sólo důchodů v ČR v časové řadě*. Dostupné dne 26.1. 2024 z Důchodová statistika - Česká správa sociálního zabezpečení (cssz.cz)

Český statistický úřad (2023). *Věková skladba obyvatelstva ČR, 1945-2022*. Dostupné z ČSÚ - Věková struktura (czso.cz)

Český statistický úřad (2023). *Vysoké školy (1989–2022)*. Dostupné 1.4. 2024 z Česká republika od roku 1989 v číslech - aktualizováno 12. 12. 2023 | ČSÚ (czso.cz)

Český statistický úřad (2024). *Indexy spotřebitelských cen – inflace – prosinec 2023*. Dostupné z Indexy spotřebitelských cen - inflace - prosinec 2023 | ČSÚ (czso.cz)

ČT24 (2024). *Dřív do penze až o pět let by mohlo jít asi 120 tisíc lidí s náročnou profesí, oznámil Jurečka*. Dostupné z ► Dřív do penze až o pět let by mohlo jít asi 120 tisíc lidí s náročnou profesí, oznámil Jurečka — ČT24 — Česká televize (ceskatelevize.cz)

Department of Social Protection (2024). *Changes to the State Pension (Contributory) in Ireland*. Dostupné z gov - Changes to the State Pension (Contributory) in Ireland (www.gov.ie)

Dyvik, E. H. (2023). *Projected global life expectancy 1990 to 2100*. Statista. *Human lifespan expectancy 2100* | Statista

Eurostat (2024). *Expenditure on pension*. Dostupné dne 6.4. 2024 z Statistics | Eurostat (europa.eu)

Eurostat (2024). *How many children were born in the EU in 2022?* Dostupné dne 24.3. 2024 z How many children were born in the EU in 2022? - Eurostat (europa.eu)

Fajnzylber, E. (2019). *Chile's Solidarity Pillar: A Benchmark for Adjoining Zero Pillar with DC Schemes*. World Bank Group. Chile's Solidarity Pillar : A Benchmark for Adjoining Zero Pillar with DC Schemes (worldbank.org)

Finanční magazín (2023). *Předčasný důchod 2024 – nové podmínky pro předčasný důchod schváleny (platí od 1. října 2023)*. Dostupné z Předčasný důchod 2024 – nové podmínky pro předčasný důchod schváleny (platí od 1. října 2023) | Finanční magazín (ferove-pujcky.cz)

Hovorková, K. (2023). *Prísnejší pravidla pro předčasné důchody jsou tu. O kolik vám sníží penzi*. Peníze.cz. Prísnejší pravidla pro předčasné důchody jsou tu. O kolik vám sníží penzi? | Peníze.cz (penize.cz)

Irish Pensions (2024). *State Pension*. Dostupné z State Pension – Irish Pensions

Koldinská, M. (moderátorka). (2024, 24. března). *Důchody od kancléře Bismarcka*. [Video podcast]. *Historie.cs*. Důchody od kancléře Bismarcka - Historie.cs | Česká televize (ceskatelevize.cz)

Le Monde with AP, AFP and Reuters (2023). *France's controversial pension reform, in detail*. Dostupné z France's controversial pension reform, in detail (lemonde.fr)

Lockton Global Compliance (2023). *The Netherlands to reform its pension system [updated]*. Dostupné z The Netherlands to reform its pension ze 3 system [updated] - Lockton Global Benefits

Maunder, S. (2023). *The French pension system explained*. The French pension system explained | Expatica

Ministerstvo financí České republiky (2023). *Skupina Světové banky*. Dostupné dne 2.4. 2023 z Skupina Světové banky | Ministerstvo financí ČR (mfcr.cz)

Ministerstvo financí České republiky (2024). *Hospodaření systému důchodového pojištění*. Dostupné dne 26.3. 2024 z Hospodaření systému důchodového pojištění | Ministerstvo financí ČR (mfcr.cz)

Ministerstvo práce a sociálních věcí (2023). *Hlavní změny schválené v roce 2023*. Dostupné z Hlavní změny v důchodovém pojištění schválené v roce 2023 (mpsv.cz)

Ministerstvo práce a sociálních věcí (2024). *Reforma důchodového systému*. Dostupné 5.2. 2024 z Důchodová reforma (mpsv.cz)

National Pension Service Investment Management (2024). *Portfolio Overview*. Dostupné z Our Investments > Portfolio Overview - National Pension Service Investment Management (nps.or.kr)

Národní rozpočtová rada (2024). *Vše o veřejných financích*. Dostupné dne 26.3. 2024 z Národní rozpočtová rada (NRR) | Vše o veřejných financích (rozpocovarada.cz)

OECD (1998). *Maintaining Prosperity In An Ageing Society: the OECD study on the policy implications of ageing – Chilean pension system*. Dostupné z 2429310.pdf (oecd.org)

OECD (2023). *Pensions at a Glance 2023 – Chile*. Dostupné z Pensions at a Glance 2023 (oecd.org)

OECD (2023). *Pensions at a Glance 2023: OECD and G20 Indicators*. Dostupné z <https://doi.org/10.1787/678055dd-en>

O'Neill, A. (2024). *Total fertility rate from 1950 to 2021, with projections until 2100*. Statista. World: fertility rate 1950-2100 | Statista

Platt, L. (n.d.). *What is social policy?* LSE. What is social policy? (lse.ac.uk)

Rijksoverheid (2023). *Wet toekomst pensioenen aangenomen*. Wet toekomst pensioenen aangenomen | Nieuwsbericht | Rijksoverheid.nl

Úřad práce ČR (2024). *TISKOVÁ ZPRÁVA – Nezaměstnanost v prosinci mírně vzrostla a počet uchazečů o zaměstnání poprvé po skoro roce převýšil počet volných míst*. Dostupné dne 14.2. 2024 z [a9a2c727-c41a-4e84-bc36-2c73769fb0c9](https://www.uradprace.cz) (uradprace.cz)

Woff, P. (2021). *Spotřební koš, (seniorská) inflace a ochrana před zdražováním*. KupníSíla.cz. Spotřební koš, (seniorská) inflace a ochrana před zdražováním - Kupní Síla (kupnisila.cz)

Seznam obrázků

Obr. 3-1: Věk odchodu do důchodu a jeho odhad do budoucna ve vybraných zemích patřících do OECD v roce 2022.....	14
Obr. 4-1: Indexy spotřebitelských cen domácností v roce 2023.....	27
Obr. 4-2: Vývoj reálných a nominálních mezd za posledních 8 let.....	29
Obr. 4-3: Procentní zastoupení českého obyvatelstva dle věkových skupin	32
Obr. 4-4: Srovnání výší aktuálních předčasných důchodů s obdobím před změnami....	35
Obr. 5-1: Porodnost na ženu v zemích EU v roce 2022	44
Obr. 5-2: Podíl výdajů na dávky důchodového pojištění na HDP (v %).....	47
Obr. 5-3: Otázka č. 3.....	49
Obr. 5-4: Otázka č. 4.....	49
Obr. 5-5: Otázka č. 5.....	50
Obr. 5-6: Otázka č. 6.....	51
Obr. 5-7: Otázka č. 7.....	52
Obr. 5-8: Otázka č. 8.....	53
Obr. 5-9: Otázka č. 10.....	54
Obr. 5-10: Otázka č. 11.....	55

Seznam příloh

Příloha A: Věkové rozložení českého obyvatelstva v roce 2022

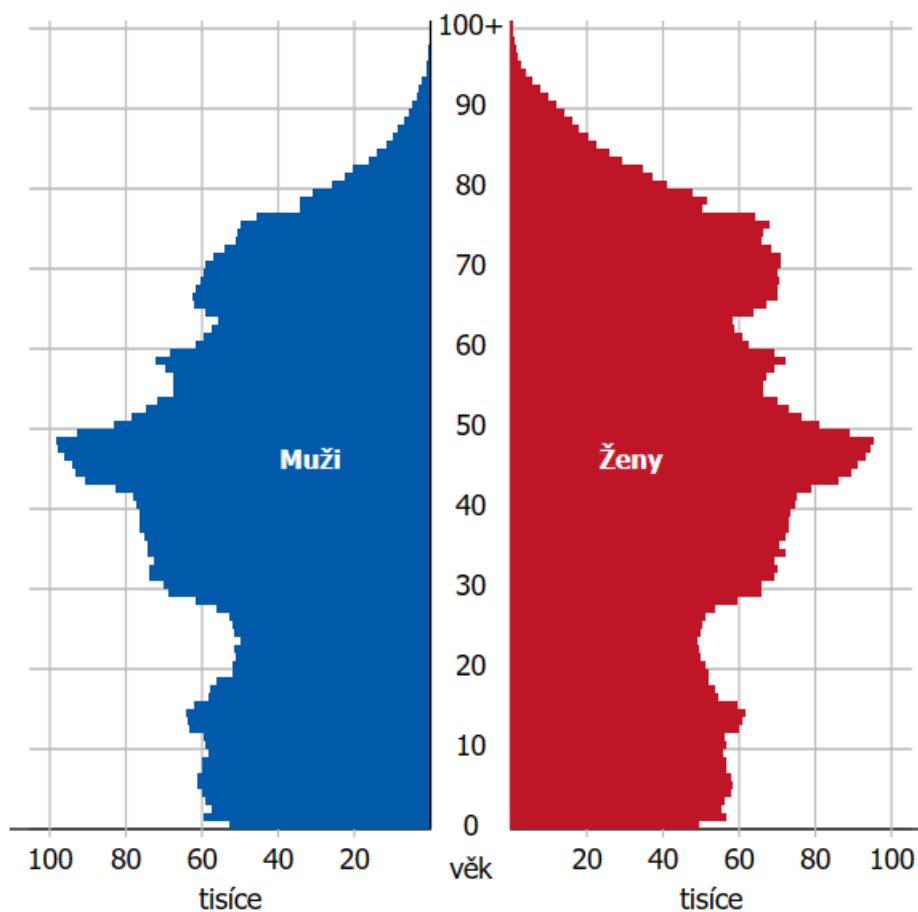
Příloha B: Světová porodnost na ženu v roce 2021

Příloha C: Hospodaření systému důchodového pojištění v letech 2000 až 2023

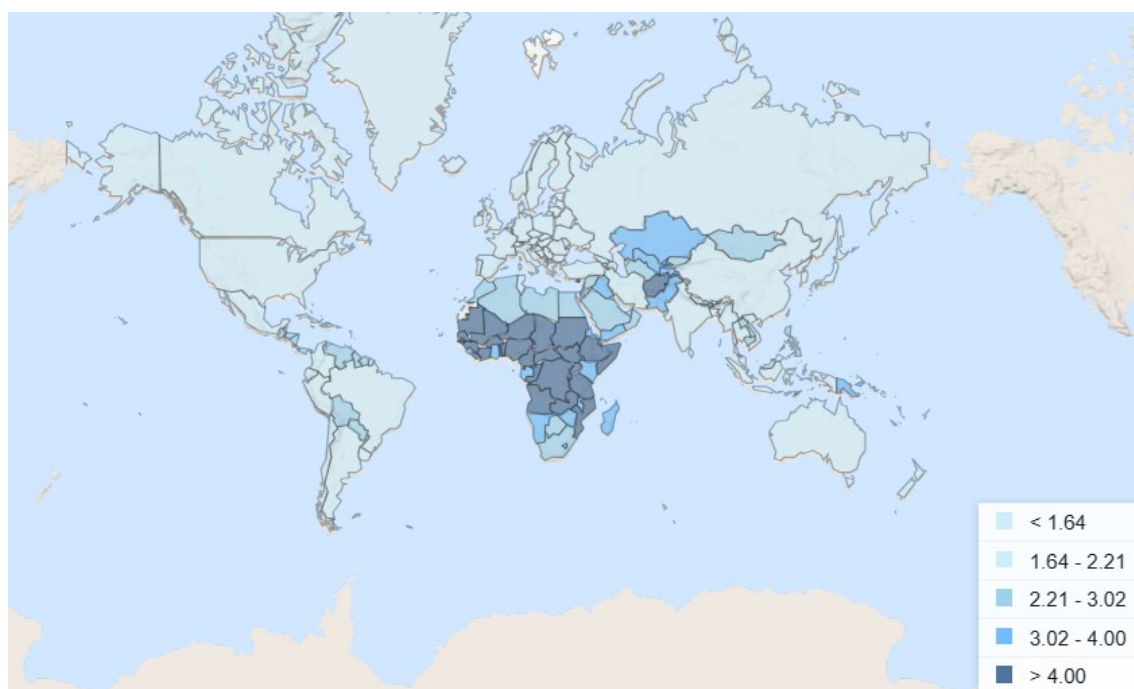
Příloha D: Výdaje států na starobní důchody v poměru na HDP (v %) v roce 2021

Příloha A: Věkové rozložení českého obyvatelstva v roce 2022

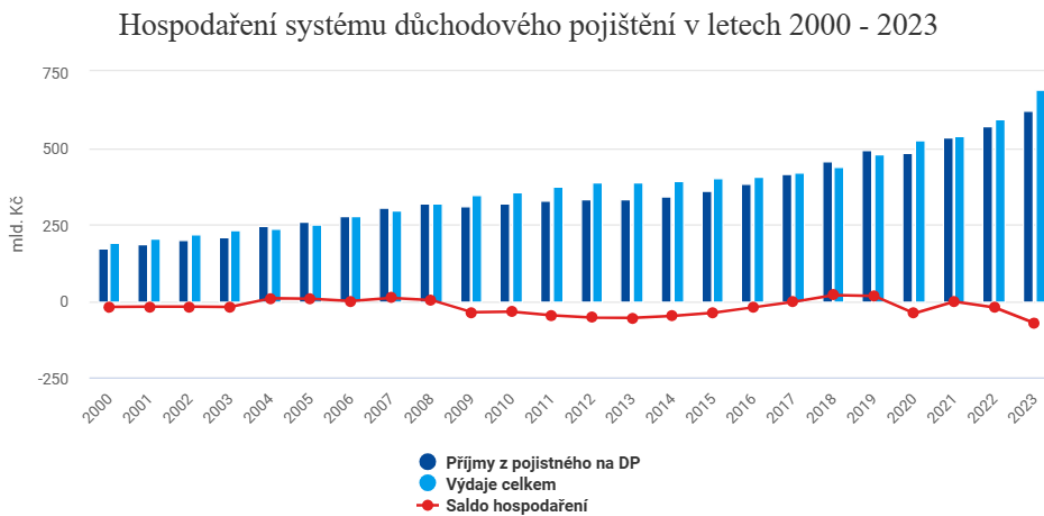
**Věková struktura k 31. 12. 2022
Česká republika**

Příloha B: Světová porodnost na ženu v roce 2021

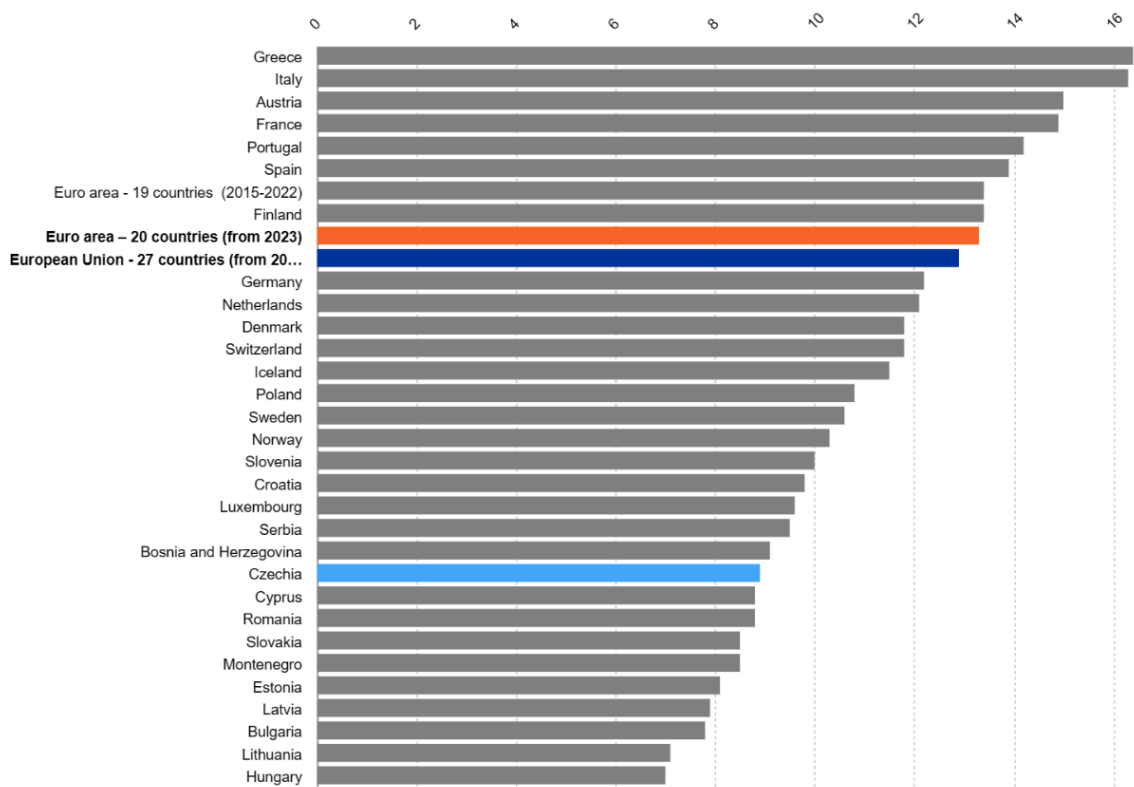

Příloha C: Hospodaření systému důchodového pojištění v letech 2000 až 2023

DP = důchodové pojištění

Příloha D: Výdaje států na starobní důchody v poměru na HDP (v %) v roce 2021

Abstrakt

Kraidl, V. (2024). *Důchodová reforma a její dopady na české firmy a jejich zaměstnance*. [Bakalářská práce, Západočeská univerzita v Plzni].

Klíčová slova: Důchodový systém, Důchodová reforma, Domácnosti a firmy

Téma práce se týkalo vlivů důchodové reformy na české domácnosti a firmy, jelikož se jedná o závažný a aktuální problém. V průběhu práce byly jednotlivé modifikace systému a jiné vlivy popsány, především ty relevantní. Vlivy máme na mysli např. způsoby reformy důchodů v zahraničí, změny důchodového systému v ČR nebo efekty způsobené politickými a sociálními aktivitami. Poté byly vypsány očekávané dopady na český trh práce s upřednostňovaným zaměřením na občany a na podniky. Výsledkem práce je výstup ve formě upozornění a vsuvek, na které by se měly pověřené osoby a instituce zaměřit a pokusit se minimalizovat jejich negativní dopad.

Abstract

Kraidl, V. (2024). *Důchodová reforma a její dopady na české firmy a jejich zaměstnance*. [Bachelor Thesis, University of West Bohemia].

Key words: Pension system, Pensions reform, Households and businesses

The topic of the thesis concerned the impacts of pension reform on Czech households and businesses, as it is a significant and current issue. Throughout the work, various modifications to the system and other influences were described, primarily those relevant. By influences, we mean, for example, methods of pension reforms abroad, changes in the pension system in the Czech Republic, or effects caused by political and social activities. Subsequently, the expected impacts on the Czech labor market were outlined, with a focus on citizens and businesses. The result of the work is an output in the form of alerts and inserts, on which relevant individuals and institutions should focus and attempt to minimize their negative impact.